

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

DOVILĖ PRANAITYTĖ

**IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MENINĖS VEIKLOS
ORGANIZAVIMAS PANAUDOJANT ĮTRAUKIOJO UGDYMO
FORMAS (BENRADARBIAVIMO ASPEKTU)**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė –
prof. dr. Diana Strakšienė

Šiauliai, 2020

Parengto baigiamojo bakalauro / magistro darbo savarankiškumo patvirtinimas

Patvirtinu, kad įteikiamas baigiamasis bakalauro / magistro darbas „Monochrominis anilinas... mity
meninė vėliavos organizavimo pavyzdžiai įvairioje ugdymo formose (laikrodžių, apytiki)... yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame universitete / institute Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

Dovilė Parnaitytė
Vardas, pavardė

[Signature]
Parolas

Pranaitytė D. Ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimas panaudojant įtraukiojo ugdymo formas (bendradarbiavimo aspektu): muzikos magistro darbas / vadovė prof. dr. D. Strakšienė; Šiaulių universitetas, Edukologijos institutas. – Šiauliai, 2020. – 58 p.

SANTRAUKA

Magistro darbe aptariami teoriniai ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo aspektai: samprata, tikslai, uždaviniai, formos ir būdai, meninio ugdymo raiška. Taip pat analizuojama ikimokyklinio amžiaus tarpsnio etapų samprata, gebėjimų raiška ir bendradarbiavimo ypatumai, Ikimokyklinio ugdymo institucijų paslaugų kokybės parametrai. Nagrinėti pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo ypatumai ir formos, tėvų vaidmuo auklėjant ir ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. Darbe analizuojamas pedagogų ir tėvų požiūris į meninio ugdymo organizavimą ikimokyklinėje įstaigoje (bendradarbiavimo aspektu). Tyrimo tikslas – ištirti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimą panaudojant įtraukiojo ugdymo formas bendradarbiavimo aspektu. Tikslui pasiekti buvo išsikelti tokie uždaviniai: išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo ypatumus įtraukiojo ugdymo kontekste; aptarti ikimokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinę raidą; išanalizuoti ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo formas; ištirti tėvų požiūrį į meninio ugdymo raišką bendradarbiaujant įtraukiojoje grupėje. Tyrimo objektas yra ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimas panaudojant įtraukiojo ugdymo formas. Atliekant empirinį tyrimą buvo naudojamas anketinės apklausos metodas, kurio pagalba buvo išsiaiškinta, koks tėvų požiūris į meninio ugdymo organizavimą ikimokyklinėje įstaigoje. Išanalizavus mokslinę literatūrą ir atlikus tyrimą, gautos šios išvados: atsižvelgiant į vaiko specialiuosius poreikius ir pasirinkus atitinkamus metodus, priemones ir būdus, meninio ugdymo pedagogas gali padėti ugdyti socialinius gebėjimus, padėti, lavinti ir taisyti įvairius vaiko sutrikimus. Dauguma tėvų supranta ir bendradarbiavimo svarbą su pedagogais, įžvelgia meninio ugdymo naudą savo vaikams, tačiau pastebėta, kad jų žinios apie įtraukijį ugdymą yra gan ribotos. Dauguma tėvų pritaria inkluzinio ugdymo idėjai, vertina jo stiprybes, tačiau vis dar yra tėvų, kurie įžvelgia neigiamas tokio ugdymo savybes.

Pranaitytė D. Organization of artistic educational activities for kindergarten children by applying forms of inclusive training (in the aspect of cooperation): Master's thesis / supervisor prof. dr. D. Strakšienė; Šiauliai University, Institute of Education. - Šiauliai, 2020. - 58 p.

SUMMARY

The master's thesis discusses the theoretical aspects of artistic education of preschool children: concept, goals, objectives, forms and methods, expression of artistic education. The concept of pre-school age stages, expression of abilities and peculiarities of cooperation, parameters of service quality of pre-school education institutions are also analyzed. Peculiarities and forms of cooperation between teachers and parents, the role of parents in the upbringing and education of preschool children are analyzed. The paper analyzes the attitude of teachers and parents to the organization of artistic education in preschool (in the aspect of cooperation). The aim of the research is to investigate the organization of pre-school children's artistic activities using forms of inclusive education in the aspect of cooperation. To achieve the goal, the following tasks were set: to analyze the peculiarities of artistic education of preschool children in the context of inclusive education; to discuss the psychosocial development of preschool children; to analyze the forms of cooperation of the participants of the educational process; to explore parents' attitudes toward the expression of arts education through collaborative group engagement. The object of the research is the organization of artistic activities of preschool children using forms of inclusive education. The empirical research used a questionnaire method, which was used to find out the attitude of parents to the organization of artistic education in preschool. After analyzing the scientific literature and conducting research, the following conclusions were obtained: taking into account the special needs of the child and choosing the appropriate methods, tools and methods, the arts educator can help develop social skills, help, develop and correct various child disorders. Most parents also understand the importance of collaboration with educators, see the benefits of arts education for their children, but have found that their knowledge of inclusive education is rather limited. Most parents support the idea of inclusive education, appreciate its strengths, but there are still parents who see the negative qualities of such education.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MENINIO UGDYMO TEORINIS ASPEKTAS.....	8
1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo samprata, tikslai, uždaviniai.....	8
1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo formos ir būdai.....	9
1.3. Meninio ugdymo raiška įtraukioje grupėje.....	12
2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PSICHOSOCIALINĖ RAIDOS APŽVALGA.....	18
2.1. Ikimokyklinio amžiaus tarpsnio etapų samprata.....	18
2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų raiška.....	19
2.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų bendradarbiavimo ypatumai.....	21
3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO INSTITUCIJOS PEDAGOGŲ, TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO ASPEKTAI.....	24
3.1. Bendradarbiavimo samprata.....	24
3.2. Ikimokyklinio ugdymo institucijų paslaugų kokybės samprata.....	26
3.3. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo ypatumai ir formos.....	28
3.4. Tėvų vaidmuo auklėjant ikimokyklinio amžiaus vaikus.....	30
3.5. Pedagogo vaidmuo ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus.....	32
4. PEDAGOGŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIS Į MENINIO UGDYMO ORGANIZAVIMĄ IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE (BENDRADARBIAVIMO ASPEKTU).....	34
4.1. Tyrimo metodai ir organizavimas.....	34
4.2 Tyrimo duomenų analizė.....	34
IŠVADOS.....	49
LITERATŪRA.....	51
PRIEDAI.....	54

IVADAS

Darbo temos aktualumas. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, mūsų šalyje, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose nuolat daugėja¹. 2014 - 2018 m. laikotarpiu, pagal statistinius duomenis, tokių vaikų padaugėjo nuo 15 549 iki 22 784. Tai skaičiai, puikiai parodantys, kad įtraukusis ugdymas yra būtinas ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Įtraukiojo ugdymo principus, jo taikymą turėtų išmanyti kiekvienas specialistas.

Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra savo leidinyje „Ankstyvojo amžiaus vaikų įtraukusis ugdymas: naujos įžvalgos ir įrankiai – galutinė jungtinė ataskaita“ (2017) pastebi tai, kad „<...> žvelgiant iš įtraukumo perspektyvos, svarbiausia kokybės užtikrinimo pasekmė yra tai, kad visi vaikai gali aktyviai dalyvauti ankstyvojo amžiaus vaikų įtraukiamame ugdyme (IECE). Tokiu būdu visi vaikai, įskaitant tuos, kuriems kyla didelė atskirties rizika, vienodai vertinami, visiems jiems suteikiama vienoda pagalba ir visi jie kartu su bendraamžiais gali daryti pažangą“². Apibendrinant pastarąjį sakinį, kiekvienam vaikui turi būti sudarytos galimybės dalyvauti kasdieninėje įstaigos mokymosi ir socialinėje veikloje. O kaip tą lengviau pasiekti? Panaudoti įtraukiojo ugdymo formas ir bendradarbiauti, nes pasak Valantino (2015), „...vaiko sėkmė rūpi visai grupei asmenų: pačiam vaikui ir jo tėvams, ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbantiems specialistams (specialiesiems pedagogams, psichologams, logopedams, kineziterapeutams ir kt.), administracijai ir t.t.“ (Valantinas, 2015, p.1).

Apie ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo svarbą savo studijose teigia ir Jensen (1999), kuris pedagogų ir tėvų santykius išskyrė kaip svarbią mokyklos santykių rūšį. Autorius pateikia keletą patarimų ir pastabų apie tėvų įtraukimą į bendras veiklas su mokytojais ir vaikais (atvirų durų diena, tėvų pagalba atliekant namų darbus, tėvų dalyvavimo mokykloje programa ir pan.). Mokslinių studijų analizė rodo, kad dauguma Lietuvos ir užsienio autorių (Ivanauskienė, 2002; Dobranskienė 2004; Dapkienė 1997; Vabalas-Gudaitis 1993; Stoll 1998 ir kt.) abipusį tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą įvardija kaip vieną iš pagrindinių veiksnių, lemiančių vaiko sėkmę.

Kaip bendradarbiauti su tėvais ir kitais ugdytojais siekiant vaiko ugdymosi pažangos patarimus dalina ir Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras (2015).

¹ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R474#/> [žiūrėta 2019-11-14]

² Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra, 2017 m. *Ankstyvojo amžiaus vaikų įtraukusis ugdymas: naujos įžvalgos ir įrankiai – galutinė jungtinė ataskaita*. (red. M. Kyriazopoulou, P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné ir F. Bellour). Odensė, Danija.

Nemažai informacijos šia tema pateikiama Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serijoje „Švietimo problemos analizė“ (2012, 2014).

Bendradarbiavimo svarba minima Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (1991), Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategijoje (2014), dažnai apie tai kalbama mokslinėse – praktinėse konferencijose, seminaruose, forumuose ir pan.

Bendradarbiavimas svarbus ikimokykliniame amžiuje, o ypač ugdant specialiųjų poreikių turinčius vaikus. Tiek vaikai, tiek suaugę sėkmingai bendradarbiauti gali žaisdami (A. Gučas (1990), A. Juodaitytė (2003), R. Žukauskienė (1996) ir kt.) ar per įvairias meninės veiklos formas. Bendradarbiavimo nauda neabejojama bet kokioje gyvenimo srityje, apie tai nemažai rašoma, tačiau stinga darbų, kurie išryškintų bendradarbiavimo naudą įtraukiojo ugdymo kontekste. Tai galima traktuoti kaip aktualią pedagoginę problemą.

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimas panaudojant įtraukiojo ugdymo formas.

Tyrimo tikslas – ištirti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimą panaudojant įtraukiojo ugdymo formas bendradarbiavimo aspektu.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo ypatumus įtraukiojo ugdymo kontekste;
- 2) aptarti ikimokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinę raidą;
- 3) išanalizuoti ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo formas;
- 4) ištirti tėvų požiūrį į meninio ugdymo raišką bendradarbiaujant įtraukiojoje grupėje.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizavimas, susistemimas ir apibendrinimas, kokybinis tyrimas.

Darbo struktūra: magistro darbą sudaro įvadas, 4 dalys, išvaados, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateiktos 2 lentelės.

1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MENINIO UGDYMO TEORINIS ASPEKTAS

1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo samprata, tikslai, uždaviniai

Menas visuomet buvo svarbus žmogaus gyvenime. Tai tarsi kita komunikavimo kalba, kuria ne tik galima susikalbėti su kitais žmonėmis, tačiau per ją galime išreikšti save, savo idėjas, jausmus ir pan. Asmuo gali save išreikšti taip, kaip, galbūt, negalėtų to padaryti įprasta kalba, žodžiais.

Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje meninis ugdymas apibūdinamas kaip „viena ugdymo dalių – procesas, kuriuo siekiama plėtoti bendruosius (asmeninius, socialinius ir kitus), meninius (dailės, muzikos, šokio, teatro) ir estetinius asmens gebėjimus, padedančius išreikšti save, bendrauti, įprasminti savo gyvenimą“³.

„Ikimokykliniame amžiuje formuojasi meninis skonis, intensyviai plėtojasi įvairūs meniniai gebėjimai. Teigiama, kad ikimokyklinis amžius yra labai sunkus, todėl svarbu vaiką auklėti apgalvotai, kryptingai (Deniušienė, 2006, p. 3)“.

Nors su įvairiomis meno formomis vaikas susipažįsta vos gimęs, tačiau, dažniausiai, su meninio ugdymo pagrindais jis susiduria ikimokyklinio ugdymo įstaigoje - darželyje. Čia padedami „pamatai“ tolimesniam jo kokybiškam meniniam ugdymui, jo domėjimuisi menais ir progresui. Darželis – tai vieta, kurioje pradedama ugdyti vaiko menines kompetencijas. Vienas pagrindinių meninio ugdymo tikslų yra siekimas atskleisti vaikų kūrybines galias, ugdyti jų gebėjimus kurti, grožėtis (estetika), išreikšti save meno kalba.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos išleistame „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše“ (2014) pateikta šešerių metų vaiko ugdymosi pasiekimų sąvadas, t. y. nurodyta, pagal ugdymosi pasiekimų sritis, ugdytinio vertybinės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos jis turėtų turėti (įgyti) per pirmuosius šešerius savo gyvenimo metus. Žvelgiant į meninio ugdymo sritį, čia teigiama, kad vaikas turi jausti meninės raiškos džiaugsmą bei rodyti norą aktyviai dalyvauti meninės raiškos veiklose. Kaip esminis gebėjimas šioje ugdymo srityje, kurį ugdytinis turi turėti – vaiko gebėjimas spontaniškai bei savitai reikšti įspūdžius, mintis, savo

³ <https://www.vle.lt/Straipsnis/meninis-ugdymas-13983> [žiūrėta 2019-12-19]

išgyvenimus ir patirtas emocijas vykdant meninę veiklą (muzikuojant, šokant, vaidinant, užsiimant vizualine kūryba).

Ten pat, išskiriama ir kita ugdymosi pasiekimų sritis, kuri glaudžiai susijusi su meniniu ugdymu – estetiškas suvokimas. Šešerių metų vaikas turėtų domėtis ir gerėtis, grožėtis jį supančia aplinka, meniniais kūriniais, menine veikla. Jis turėtų pastebėti aplinkos grožį, meno kūrinius, džiaugtis savo bei kitų kūryba, suvokti, apibūdinti ir, žinoma, jausti kai kurios muzikos, šokio, vaidybos bei vizualaus meno estetikos ypatumus, taip pat, reikšti savo estetinius potyrius bei dalintis išgyvenimais ir įspūdžiais.

Ne ką mažiau svarbus ir susijęs su menine raiška – kūrybiškumas. Tinkamai ugdomas vaikas, teisinga kryptimi ugdant jo kūrybiškumą, jaučia spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. Jis jaučiasi kūrybiškai laisvas. Plėtojant šią vaiko kompetenciją, šešerių metų jis jau geba ne tik pats ieškoti nežinomos informacijos, tuo pačiu siūlyti naujas idėjas bei pats jas įgyvendinti, bet ir savitai reikšti savo įspūdžius kitose, ne tik meninėse, veiklose.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo samprata, tikslai ir uždaviniai (įtraukiant meninio ugdymo, kūrybiškumo, estetiško suvokimo sritis) turi būti numatyti ikimokyklinio ugdymo programoje, kurią rengia kiekvienos ugdymo įstaigos darbo grupė, komanda. Rengiant tokią programą būtina vadovautis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintais ikimokyklinio ugdymo programų kriterijais bei ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis. Žinoma, nereikia pamiršti, kad į šį procesą reikia įtraukti visą ikimokyklinės įstaigos bendruomenę (pedagogus, tėvus ir t.t.), atsižvelgti į vaikų ir šeimų poreikis.

1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo formos ir būdai

Ikimokyklinėse įstaigose pagrindinės meninio ugdymo formos (sritys) yra muzikiniai, dailės, teatro (vaidybos) ir šokio užsiėmimai. „Visos šios sritys turi nelygstamą ugdomąją vertę ir yra nepaprastai svarbios vaiko intelekto raidai, jo meninių, pažintinių, komunikacinių bei socialinių gebėjimų sklaidai“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2004, p. 255).

Muzikiniai užsiėmimai darželyje. Muzikiniai užsiėmimai darželyje yra viena pagrindinių meninio ugdymo priemonių. Pagrindinės muzikos užsiėmimų dalys – muzikos klausymas, dainavimas, ritmika ir grojimas.

Pasak A. Katinienės ir kt. (2001) muzikos klausymas yra svarbiausia ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės veiklos rūšis. Klausydami muziką vaikai turi galimybę pajusti estetines jos savybes bei kaupti muzikinius įspūdžius vos tik išgirdę pirmuosius garsus.

Z. Rinkevičiaus (1998), taip pat pabrėžia, kad muzikos klausymasis yra vienas iš svarbiausių muzikinės veiklos formų, tačiau jo nereikėtų tapatinti su muzikos suvokimu, mąstymu. Tai – visuotiniai muzikinės veiklos komponentai. Autorius pabrėžia, kad norint gerai suprasti muziką, reikia jos ilgai ir įdėmiai klausytis, o pilnavertis klausymasis, tai tarsi meninė veikla, kurio reikia sistemingai mokyti.

Klausydamiesi vokalinės ir instrumentinės muzikos ikimokyklinio amžiaus vaikai susipažįsta su įvairaus žanro kūriniais, klausymasis lavina jų estetinį skonį, ugdo meilę muzikai. Šiame amžiuje (ikimokykliniame) vaikai geba atskirti įvairius aplinkos garsus, skirti muzikinius garsus nuo ne muzikinių, lygindami keletą kūrinį jie gali nustatyti muzikos tempą, garsumą, nuotaiką, atpažinti įvairius muzikos instrumentus (Banevičiūtė, 2004). Be visa to, klausydamiesi muzikos, vaikai geba sutelkti dėmesį.

Lavinant muzikinę klausą, muzikos supratimą neužtenka vien tik muzikos klausyimosi užsiėmimų. Ne ką mažiau svarbi šio proceso dalis – dainavimas. Šio užsiėmimo metu vaikai mokomi taisyklingai kvėpuoti, intonuoti, artikuliuoti, formuoti garsą ir t.t. Jie, taip pat, puikiai geba atkartoti įvairius aplinkos garsus (pavyzdžiui paukščių balsus), padainuoti vienbalses daineles, improvizuoti.

Pasitelkus įvairius ritmikos pratimus, žaidimus, siekiama, kad vaikai pajustų ir lavintų ritmo jausmą, jį išreikštų savo judesiais. Jie gali laisvai improvizuoti, kurti garsus ar vaizdus, kuriuos jau yra girdėję, atkartoti pedagogą ar draugus. Paprasčiausių instrumentų ir judesių pagalba vaikai gali išreikšti savo nuotaikas, supratimą, jie geba derinti savo įvairius judesius ne tik su muzika, garsais, tačiau ir su kitais vaikais.

Grojimas tai dar viena svarbi muzikinio ugdymo forma. Pasak A. Katinienės, grojimo pagrindinis tikslas „<...> pamokyti vaikus įvairiapusiškai atlikti muzikos kūrinius, mokyti groti tuos, kurie turi silpnesnius vokalius duomenis, žadinti pomėgį muzikuoti (Katinienė, 1985, p. 23)“. Mokydamasis groti, vaikas ne tik atpažįsta įvairius muzikos instrumentus, tačiau ir žino, koks garsas juo išgaunamas. Ikimokyklinio amžiaus vaikai, paprastais muzikos instrumentais (lazdelėmis, barškučiais, būgneliais ar pan.), geba atkartoti trumpus muzikinius fragmentus, pritarti grojančiai muzikai ir patys kurti muziką.

Muzikinis ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas vyksta įvairiomis formomis: muzikavimas pamokos metu kartu su grupe, individuali muzikos veikla, savarankiškas mokymasis, koncertavimas įvairių kalendorinių švenčių proga, dalyvavimas įvairiuose kituose savo įstaigos ar kitų įstaigų renginiuose, muzikos integravimas į kitą vaikų veiklą.

Dailės užsiėmimai. Kaip vieną iš pagrindinių vaikų raiškos būdų galime įvardinti ir dailę. Ikimokyklinio amžiaus vaikui tai viena iš priimtinausių meno rūšių. Dailės užsiėmimų metu yra formuojami dailės įgūdžiai, gebėjimas improvizuoti ir vertinti, skatinamas jų

smalsumas ir noras eksperimentuoti. Taip pat lavinama vaizduotė, mokoma pažinti spalvas, jų įvairovę ir panaudojimo galimybes.

Kūrybinę dailės veiklą vaikui sužadinti gali daugybė veiksnių. B. Banevičiūtė ir kt. (2004) teikia, kad vaikai per dailę parodo savo pasaulį. Jie piešia tai, ką yra patyrę ar pamatę. Vaikai remiasi sava patirtimi ir stebėjimais, todėl geriausia juos skatinti per jų asmeninę patirtį. Dailės temos įvairios: gamta, animaciniai herojai, juslinė patirtis, įvairūs reiškiniai ir pan. Kūrybą gali paskatinti net paprasčiausias klausimas, pavyzdžiui, „Ką šiandien pamatėte pro langą?“.

Reikia išskirti ir kitus reikšmingus meninio ugdymo budus per dailę. Jų yra ištis daug. Sudominti vaikus dailės veikla galima supažindinant juos su įvairiais meno kūriniais, vartant knygučių iliustracijas ar nusivedus vaikus į vaidinimą, teatrą, koncertą, paklausius muzikos, pamačius šokį ar tiesiog padiskutavus viena ar kita tema. Vaikų vaizduotę gali sužadinti bet koks veiksmas, emocija ar vaizdas. Svarbiausia vaiko nevaržyti ir nesistengti jam įteigti savo idėjų.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai savo dailės gebėjimus gali atskleisti ir parodyti ne tik dirbdami grupėse, tačiau tą gali daryti ir savarankiškai, individualiai. Taip pat savo veiklą per dailę jie gali vystyti dalyvaudami įvairiose mugėse, parodėlėse, šventėse, puošdami savo aplinką ir t. t.

Šokis. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos išleistame leidinyje „Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos“ šokis įvardinamas kaip „<...> vaiko raiška judesiu, šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesiu, nesusijusių su šokio žanru, sekas (2015, p. 96)“.

Šokdami vaikai geba taikyti įvairius judesius jiems suteikdami tik jiems norimą prasmę, taip išreikšdami savo mintis ir jausmus. Jie po truputį tyrinėja savo galimybes, stebi pedagogą ir kitus vaikus, patys improvizuoja. Šokdami vaikai atranda ir naudoja laiko, jėgos ir erdvės elementus (Banevičiūtė, 2004; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2015). Šokdami įvairius ratelius, šokius, muzikinius žaidimus vaikai išmoksta šokių žingsnelių, sustoti, išsirikiuoti, šokti pagal tam tikrą ritmą, tempą, šokti po vieną ar dviese. Žinoma, skatinama ir jų saviraiška, suteikiama laisvė improvizuoti. Šokis vaikui leidžia komunikuoti šokio kalba, išreikšti save.

Ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų šokio gebėjimus rekomenduotina tai daryti įvairiai, per įvairias veiklas. Tai gali būti integruota veikla į muzikos, dailės, teatro, kūno kultūros ar kitus užsiėmimus, galima šokio veiklą ugdyti dalyvaujant šventiniuose, kalendorinių švenčių renginiuose ir t. t.

Teatras (vaidyba). Kaip ir kitos meninio ugdymo formos, taip ir vaidyba skatina vaikų saviraišką, improvizaciją, meno supratimą ir kūrybiškumą. Sukakus 5 metams, pas vaiką

atsiranda draminės vaidybos gebėjimai (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2015). Jis geba improvizuoti veiksmis, žodžiais, intonacijomis, vaizduoti ir vertinti veikėjus. Kaip ir prieš tai minėtas meno formas, vaidybą galima integruoti kitose veiklose: muzika, dailė, šokis, įvairūs renginiai, koncertai ir t. t.

Vaiko vaidybinėms galioms išlaisvinti labai svarbu aplinkinių palaikymas, vaidybinė aplinka, psichologinis nusiteikimas. Reikia prisiminti, kad ne visi vaikai turi gebėjimus vaidinti (kaip ir ne visi vaikai yra imlūs ir gabūs kitoms meno kryptims), tačiau pedagogas turi atsižvelgti į vaiką, jo gebėjimus ir padaryti taip, kad kiekvienas vaikas jaustųsi saugiai, patogiai ir būtų įvertintas.

Taigi, nors meninio ugdymo formos ir būdai yra skirtingi, tačiau bendras tikslas yra vienas - skatinti vaikų kūrybiškumą, saviraišką ir meilę menui. Tačiau galima pastebėti ir tai, kad meninis ugdymas darželyje yra ne tik skirtingas (muzika, dailė, teatras (vaidyba), šokis), bet, tuo pačiu, ir integruotas, persipynęs su kitomis meninio ugdymo formomis. Pavyzdžiui, per muzikos užsiėmimus yra piešiama, šokama, vaidinama norint pavaizduoti vieną ar kitą kūrinį, išreikšti tiek paties vaiko, tiek kūrinio nuotaiką kitomis meninės raiškos priemonėmis. Be to, meninis ugdymas, skirtingos jo formos, lavina ne tik meno supratimą, bet padeda vystytis ir kitiems bendriesiems gebėjimams, lavina smulkiąją motoriką, dikciją, gerina atmintį, laikyseną bei koordinaciją ir t.t.

1.3. Meninio ugdymo raiška įtraukioje grupėje

Įtraukiojo ugdymo idėjų apibrėžtis. Įtraukusis ugdymas – tai procesas, užtikrinantis kokybišką ugdymą (-si) visiems jo dalyviams, jo esmę sudaro kiekvieno vaiko vienodos vertės pripažinimas ir pagalba, leidžianti kiekvienam mokytis individualiu tempu, pagal galimybes, poreikius ir interesus⁴.

Įtraukusis (kartais dar vadinamas „inkliuziniu“) ugdymas ne retai kitiems asocijuojasi su mokymosi sąlygų užtikrinimu sutrikimų ir negalių turintiems vaikams. Toks išsivaizdavimas yra klaidinantis. Įtraukusis ugdymas suteikia lygias galimybes visiems vaikams, nepriklausomai nuo jo pažiūrų, tautybės, lyties, rasės ir pan. Juo gali pasinaudoti ir užsieniečių vaikas, ir vaikas turintis emocinių ar elgesio sutrikimų, ir specifinių pažinimo sutrikimų turintis vaikas ir t.t.

S. Ališauskienė ir L. Miltenienė (2018) pastebi, kad sąvokos „integruotas ugdymas“ ir „inkliuzinis ugdymas“ Lietuvoje jau bent du dešimtmečius yra aptarinėjamos švietimo,

⁴ <http://vilniausppt.lt/itraukusis-ugdymas/> [žiūrėta 2019-11-29]

akademinės bendruomenės diskusijose, tačiau naujausiuose švietimo dokumentuose šių sąvokų turinys nėra apibrėžtas.

Straipsnio autorės išskiria tris inkliuzinio ugdymo lygmenis: įtraukimas/buvimas kartu, dalyvavimas ir pasiekimai. Jos pažymi, kad įtraukimas ir buvimas kartu yra pamatinis šio ugdymo etapas, tačiau kiti du, taip pat, neatsiejami. Įvairių poreikių turintiems vaikams reikia užtikrinti ne tik prasmingą, bet ir aktyvų dalyvavimą ugdymo procese (tiek per formalias, tiek per ne formalias veiklas), suteikti jiems galimybę jaustis, būti mokyklos bendruomenės dalimi, atlikti ten reikšmingą vaidmenį. Žinoma, nereikia pamiršti, kad kiekvienas nori patirti sėkmę, kad kiekvienas nori būti pastebėtas bei matomas.

Dabartiniu metu, turbūt, retame darželyje galima būtų rasti vaikų grupę, kurioje nebūtų specialiųjų poreikių vaikų. Todėl pedagogas turi būti tam pasiruošęs. Kaip tai padaryti? Kitame skyrelyje ir apžvelgsime keletą specialiųjų poreikių pavyzdžių ir kaip į tai reaguoti.

Įtraukiojo ugdymo galimybės organizuojant meninį ugdymą. Kaip jau buvo minėta prieš tai, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, kartu su kitais vaikais, ugdomi ir specialiųjų ugdymo poreikių turintys vaikai. Vieni jų turi emocijų ir elgesio sutrikimų, kiti fizinių ar sutrikusio intelekto sutrikimų. Pedagogas (ir visi kiti) turi stengtis, kad šie ir juos supantys vaikai jaustųsi kuo komfortabiliau.

A. Vilkelienė (2015) teigia, kad <...> vienas iš veiksmų, sustiprinančių visų mokinių mokymosi sutelktumą, o kartu ir inkliuzijos procesą, yra meninio ugdymo potencialas. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui menas yra ir kaip priemonė prisitaikyti, ir kaip saviraiškos kalba (Vilkelienė, 2015, p. 240)“. Ji išskiria šešis svarbiausius specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių principus:

1. Meninis ugdymas orientuotas į emociškai pozityvaus pobūdžio ugdytinio ir pedagogo sąveiką, nukreiptą į ugdytinio šeimą bei visuomenę;
2. Meninis ugdymas yra dorinės krypties;
3. Meninio ugdymo turinys yra integralus ir suvokiamas;
4. Ugdymo metodų kompleksiskumas;
5. Meninio ugdymo procese refleksijos yra verbalinės ir neverbalinės;
6. Meninis ugdymas specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui yra asmeniškai ir socialiai prasmingas.

Meninis ugdymas orientuotas į emociškai pozityvaus pobūdžio ugdytinio ir pedagogo sąveiką, nukreiptą į ugdytinio šeimą bei visuomenę. Čia pabrėžiama, kad specialiojoje meno pedagogikoje yra labai svarbus emocinis aspektas. Šiuolaikinis pedagogas tampa konsultantu, organizatoriumi ir, netgi, terapeutu. Jis matomas kaip maloni (visais atvejais) asmenybė. Pedagogas grupėse, klasėse palaiko teigiamą psichologinę, emocinę atmosferą, tačiau tuo pačiu

padeda spręsti problemas ir už mokymosi aplinkos ribų. Meninių užsiėmimų metu turi būti taikomi tokie metodai, kurie skatina ne tik mąstyti, tačiau ir išlaisvinti emocijas. Sprendžiant įvairias ugdytinių problemas, galima pasitelkti, pavyzdžiui, muzikos terapijos metodus. Daina gali būti naudojama kaip atminties lavinimo įrankis, kuris padeda įsiminti spalvas, abėcėlę ir pan. arba, improvizuojant su muzika, daina ir t. t. vaikas nedaro klaidų, kadangi šiame metode nėra teisingo ar neteisingo varianto, todėl ugdytinis gali drąsiau jaustis, kadangi jis ir nepadaro jokių tariamų klaidų. Pasak autorės, specialusis meninis ugdymas turi būti orientuotas ne į mokytoją, ne į vaiką, o į jų (pedagogo ir ugdytinio) sąveiką, o šios sąveikos patikimumą, veiksnumą, stebi ir vertina vaiko šeima.

Meninis ugdymas yra dorinės krypties. Čia svarbu pabrėžti įvairių meno rūšių, kuriomis perduodamos tradicijos, papročiai, etninė kultūra ir per kuriuos, iš kartos į kartą, pereina pasaulėjauta, jausmai ir mąstymas, poveikį specialiųjų poreikių vaikams. Dainos, pasakos, kiti etninės ir materialinės kultūros pavyzdžiai, ne tik lavina ugdytinių estetinį supratimą ir skonį, tačiau ir skatina juos dar labiau domėtis, žavi, ramina, drąsina bei gali tapti pavyzdžiu. Žinoma, čia didelį vaidmenį turi atlikti pedagogas. Jis turi pasirūpinti, kad ugdymo turinys būtų tinkamas, t. y. pagrįstas tradicijomis, etnine kultūra, klasikiniu menu ir pan. Meninio ugdymo turinys turi sietis su ugdymo įstaigoje vykstančiais renginiais, taip pat, būti aktualūs ir sutrikimų ir negalios neturintiems bendraamžiams, kad jie matytų kuriamas dorines situacijas.

Meninio ugdymo turinys yra integralus ir suvokiamas. Meno dalyko pedagogai užsiėmimo metu daugiausiai kalba apie savo dėstomą dalyką (muzika, dailė, šokis, teatras ir pan.). Įtraukiojo ugdymo atveju pedagogas turi galimybę bendrauti ir bendradarbiauti su menų mokytojais, taikyti interdisciplininius metodus, todėl užsiėmimų metu ne tik kalbama apie menus, tačiau per meną pedagogas „<...> sukuria prielaidas integralaus turinio suvokimui, bendrystei ir tarpusavio supratimo pojūčiui, kuris yra svarbus, kai klasėje mokosi įvairių ugdymosi poreikių turintys mokiniai (Vilkėlienė, 2015, p. 246)“. Laikantis šio principo, turi būti naudojamos meninės priemonės, kurios skatina mokinių multisensoriką, individualumas turi būti suderintas su grupiniu darbu, o pats ugdymas turi atitikti ugdytinio asmeninę patirtį bei sužadinti jo atvirumą naujam patyrimui.

Ugdymo metodų kompleksiskumas. Vadovaujantis šiuo principu, svarbu pasirinkti ir suderinti įvairius ugdymo metodus. Svarbu ne vien teorinis kažkokios problemos nagrinėjimas (ne retai specialiųjų poreikių vaikams iškilusių klausimų negalima racionaliai paaiškinti), o ir emocinis jos išreiškimas pasitelkus menines priemones. Vaizdas turi būti derinamas su klausymu, suvokimu, lytėjimu.

Meninio ugdymo procese refleksijos yra verbalinės ir neverbalinės. Specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo procesą konstruoja pedagogas, atsižvelgdamas į ugdytinio refleksijas. Verbalinės refleksijos yra galimos, kai ugdytinio kalba ar intelekto lygis yra pakankamai išvystyti. Bet net ir tuomet ne visada galima reflektuoti. Kai to padaryti negalima verbaliniu būdu, reikia ieškoti neverbalinės raiškos būdų. Vienas tokių – meninis ugdymas. Refleksijos turtingumas priklauso nuo meno rūšies, veiklos formos, individualių mokinio savybių ir jų supančios aplinkos. Čia dingsta vertinimas „teisingai“ ir „neteisingai“, kadangi specialiųjų poreikių vaikas per meną išreiškia save, savo emocijas ir vidinį pasaulį.

Meninis ugdymas specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui yra asmeniškai ir socialiai prasmingas. Kaip jau buvo minėta, meninio ugdymo metu, visi ugdytiniai, tiek turintys specialiųjų poreikių, tiek kiti jų bendraamžiai, turi galimybę tobulinti savo socialinius įgūdžius. Jie, taip pat, netiesiogiai, per meną gali parodyti ir pamatyti, ko jiems reikėtų mokytis, ką mokėti. Siekiant, kad vaikas pajustų veiklos prasmę, suvoktų naudą ir reikšmę, būtina, kartu su specialiųjų poreikių vaikais, rengti jų įvairias parodas, koncertus, projektus, vykdyti veiklas, kurios formuotų teigiamą visuomenės požiūrį į specialiųjų poreikių turinčių vaikų meninio ugdymo sociakultūrinę prasmę.

Sutrikusios klausos vaikas. A. Valantinas ir kt. (2004), teigia, kad sutrikusios klausos asmenys gali būti neprisigirdintys arba kurti. Pirmuoju atveju – įvairaus laipsnio klausos jautrumo susilpnėjimas, tačiau yra galimybė suvokti kalbą, o antruoju atveju – labai silpna klausos arba visiškas jos nebuvimas. Pasak autorių, klausos sutrikimas gali sukelti įvairių šalutinių padarinių, pvz.: sumažėja informacijos kiekis, kuris pasiekia vaiką, sutrinka ir natūrali kalbos raida. Vaikas negali be specialios pagalbos išmokyti kalbos. Kurčio vaiko mąstymo raida gali, palyginti su girdinčiojo, gali vėluoti nuo 2-ųjų iki 6-ųjų (kai kurios mąstymo operacijos) metų (Valantinas ir kt., 2004, p.121). Ribotos kalbinės galimybės sumažina galimybes gauti daugiau informacijos apie juos supančią aplinką.

Vaikai su sutrikusia klausos gali būti ugdomi keliais būdais, t. y. žodinės kalbos, bilingvistiniu ir totaliosios komunikacijos. Pirmuoju metodu, bendravimas vyksta tik žodiniu būdu (sakytine, rašytine formomis ir naudojant daktilį), bet tai nėra pats patogiausias būdas. Totaliosios komunikacijos metodas naudojamas pasitelkus įvairias žodinės kalbos formas, daktilį ir kalkingę gestų kalbą. O štai su vaiku bendraujant bilingvistiniu būdu, vartojama gestų ir žodinė kalbos.

Kalbos sutrikimų turinčius vaikus išsamiai aprašė L. Palačionienė (2004). Ji išskyrė kalbėjimo sutrikimus (fonetinį, kalbėjimo tempo, balso), kalbos sutrikimus (fonologinis, kalbos neišsivystymas, sulėtėjusi kalbos raida, sutrikdyta kalbos raida) ir komunikacinius sutrikimus (mikčiojimas, mutizmas). Pavyzdžiui, komunikacinius sutrikimus, kaip teigia autorė, galima

šalinti pasitelkiant kūrybinius žaidimus, modeliuojant situacijas ir remiantis modeliu, kad kiekvienam vaikui yra keliami individualūs reikalavimai. Beje, kalbos vystymuisi ne mažą įtaką daro ir smulkiosios motorikos išlavėjimas, t. y. lavinant smulkiąją motoriką, gerėja dėmesys, kalba, rega ir klausa.

Labai svarbu aptarti ir **sutrikusio intelekto vaikus**. Pasak R. Kišonienės (2004), prieš pradedant ugdyti šiuos vaikus, būtina nusistatyti vaiko gebėjimus, poreikius ir fizines ir psichines galimybes. Toks vaikas, dažniausiai, mokosi mechanškai, nesivadovauja logika, jo mokslumas būna menkas. Būna ir tokių atvejų, kada vaikas su sutrikusiu intelektu pervertina save, savo rezultatus. Ugdant tokį vaiką, pedagogas ir kiti mokymo proceso dalyviai turi žinoti, kad tokiu atveju svarbiausia ne įgūdžiai ar žinios, o socialinė adaptacija. Vaikus reikia integruoti į bendrą veiklą, skatinti bendrauti, ugdyti jo savitarnos įgūdžius ir pan.

Įtraukiojo ugdymo metodų paieška ugdant skirtingų gebėjimų ikimokyklinio amžiaus vaikus. Skirtingų gebėjimų ikimokyklinio amžiaus vaikams reikia ir skirtingų metodų, t. y. pritaikyti ugdymo metodus, kurie atlieptų jų gebėjimus.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigose su specialiųjų poreikių vaikais dirba ne tik auklėtojos, bet ir kiti specialistai: socialiniai pedagogai, logopedai, judesio korekcijos ir kiti specialistai. Tačiau dirbant su šiais vaikais reikia atkreipti dėmesį ir į meninį ugdymą, jo reikšmę vaikui.

Pedagogai, kurie ugdo specialiųjų poreikių asmenis, turi atitinkamai pasirinkti ir mokymo metodikas bei būdus, tinkamas priemones. Oficialioje Europos Sąjungos interneto svetainėje paskelbtame straipsnyje „Atskirų specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas“⁵ pažymima, kad ugdytiniai turi skirtingus mokymosi poreikius bei skirtingas negalias, todėl į kiekvieną asmenį reikia žiūrėti individualiai, reikia taikyti mokymo diferencijavimą ir individualizavimą.

Čia pat pabrėžiama meninio ugdymo reikšmė dirbant su specialiųjų poreikių vaikais. Pavyzdžiui, ugdant klausos negalią turinčius vaikus, juos stengiamasi įtraukti į meninę raišką per šiuolaikinio šokio, teatrinį (vaidinimo) judesį. Labiau naudojamos regimosios priemonės, informacijos perdavimui daugiau naudojama rašytinė kalba, svarbios vaizdinės priemonės (ženklai, schemas, lentelės ir pan.).

Ugdant specialiųjų poreikių vaikus per meninę raišką (muzika, dailė, vaidinimas, šokis) galima pasitelkti ir daugiau įvairių metodų: stebėjimas, aiškinimas, demonstravimas, pažinimo metodas ir pokalbis. Galima pasitelkti įvairius spausdintinius ar garsinius šaltinius ar, net gi, kompiuterinius žaidimus. Meninio ugdymo metu vaikai atlieka praktines užduotis, žaidžia ratelius, atlieka judriuosius ir didaktinius pratimus, bando naujus dalykus, lavina motoriką ir t. t. Visa tai labai pagelbėja specialiųjų poreikių turintiems vaikams, tačiau pedagogas turi būti tam

⁵ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/separate-special-education-needs-provision-early-childhood-and-school-education-38_lt [žiūrėta 2019-12-17]

pasiruošęs, žinoti vaikų galimybes ir poreikius bei naudoti tinkamus metodus su atitinkama sutrikimą turinčiu vaiku.

Paminėta buvo tik keletas sutrikimų, tačiau jų yra kur kas daugiau ir įvairesnių. Atsižvelgiant į sutrikimo pobūdį, pedagogas (taip pat ir meninio ugdymo) turi pasirinkti tinkamus metodus ir būdus (aktyvių metodų, žaidimų, informacinių komunikacinių technologijų taikymas ir pan.) ugdant vaikus. Meninis ugdymas, kaip jau buvo minėta prieš tai, gali padėti ugdyti socialinius gebėjimus, padėti taisyti įvairius vaiko sutrikimus, lavinti motoriką, kalbos sutrikimus, judesius ir koordinaciją ir t. t.

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PSICHOSOCIALINĖ RAIDOS APŽVALGA

2.1. Ikimokyklinio amžiaus tarpsnio etapų samprata

„Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše“ (2014) teigiama, kad ikimokyklinio amžiaus tarpsnis yra vertingas, kadangi šiuo amžiaus tarpsniu vyksta „*biologinis vaiko smegenų brendimas*“, kuris daro įtaką vaiko prigimtinių galių sklaidai, fizinei, socialinei, emocinei ir kognityvinei jo raidai. Visa tai lemia tolimesnę gyvenimo sėkmę. Taip pat paminėtina, kad „kokybiškas ikimokyklinis ugdymas mažina atskirtį tarp vaikų, augančių palankiose ir nepalankiose sąlygose (skurdas, socialinės rizikos šeima, migracija), didina ugdymo prieinamumą, yra vertinga prevencinė ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos, saviraiškos sunkumų mažinimo priemonė (Monkevičienė ir kt., 2014, p. 4)“.

Tam, kad būtų galima pradėti kalbėti apie ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą, pirmiausia reikia pasigilinti į šio amžiaus tarpsnį, su juo susipažinti, nes tik gerai pažindamas vaikus pedagogas gali tinkamai atlikti savo darbą. „Išsilavinimą turintis ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojas privalo gebėti profesionaliai ugdyti trejų-šešerių metų vaikus (Hille ir kt., 2015, p. 11)“.

Skirtingi specialistai žmogaus amžiaus tarpsnius įvardija ne vienodai. Vieni išskiria ikimokyklinio amžiaus tarpsnį, o kiti - ne. L. Jovaiša (1993) vaikystę apibūdina kaip žmogaus amžiaus laikotarpį nuo 1 iki 11 – 12 metų. Šis autorius vaikystę skirsto dar į tris etapus: ankstyvoji vaikystė (1 – 3 m.), pirmoji vaikystė (4 – 7 m.) ir antroji vaikystė (nuo 8 iki 11 – 12 m.).

A. Gučas (1990) išskiria bent 12 žmogaus amžiaus tarpsnių. Ankstyvosios vaikystės tarpsnis, pasak autoriaus, yra nuo 1 iki 3 m., o pirmosios vaikystės – nuo 4 iki 7 m. Ankstyvoji vaikystė gali būti įvardijama ir kaip ikimokyklinė, o vidurinioji ir vyresnioji – kaip jaunesnioji mokyklinė (Juodaitytė, 2003; p.112), tačiau, dažniausiai, mokslininkai, pedagogai vaikystės laikotarpyje išskiria ikimokyklinio amžiaus tarpsnį, kuris, įvardijamas nuo 3 iki 6 m.

Pasak Hille ir kt. (2015) vaikų darželiuose, tradiciškai, ugdomi 3-6 metų amžiaus vaikai, tačiau pripažįsta, kad vis dažniau ikimokyklinio ugdymo įstaigos užsiima ir jaunesnių vaikų ugdymu ir priežiūra, nors patys knygos bendraautoriai ir mano, jog šios amžiaus grupės „yra nusipelniusios turėti po atskirą knygą (Hille ir kt., 2015, p. 11)“.

Lietuvos Respublikos švietimo pakeitimo įstatymas sako, kad „ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo gimimo, iki jam pradėdamas teikti priešmokyklinis arba pradinis

ugdymas“⁶. Šiuo įstatymu tikslūs ikimokyklinio amžiaus vaiko metai nenustatyti, tačiau pažvelgus į Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinius, galime numanyti amžiaus ribas, pagal kurias vaikas laikomas ikimokyklinuku.

2015 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos išleistame leidinyje „Jūsų vaikas – ikimokyklinukas“ dar neprasidėjus pagrindiniam leidinio tekstui, prieš turinį, pateikiamas kreipimasis į tėvus (ar globėjus): „Jūsų vaikui vieneri? Dveji? O gal - ketveri? Atsiverskite šį leidinį – jis skirtas Jums, auginantiems ikimokyklinuką (Bernotienė ir kt., 2015, p. 5)“. Pirmojo to paties leidinio skyriaus pavadinimas skamba taip: „Pirmieji šešeri vaiko gyvenimo metai – ypatingi...“. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, taip pat jau prieš tai minėtą „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašą“, kuriame, taip pat, akcentuojama pirmieji šeši vaiko gyvenimo metai, galime daryti išvadą, kad Lietuvoje ikimokyklinio vaiko amžius gali būti laikomas nuo gimimo iki 6 metų (įskaitant ir šeštuosius metus).

2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų raiška

Ikimokyklinio amžiaus vaikai jau geba laisvai vaikščioti, jų žodynas turtinėjasi, plečiasi, sparčiai vystosi jo intelektas ir loginis mąstymas. Vaiko ugdymuisi bei vystymuisi, be jokios abejonės, yra svarbūs visi gyvenimo metai, tačiau pasak R. Bernotienės ir kt. (2015), „ikimokyklinis amžius ypatingas, nes būtent šiuo amžiaus tarpsniu klostosi svarbiausios vaiko asmenybės savybės, jo suvokimo, mąstymo, bendravimo ir kt. ypatybės. Ikimokyklinukas pamažu tampa savarankiškesnis, iniciatyvesnis, labiau bendraujantis, pradeda daugiau pasitikėti kitais žmonėmis“.

Ikimokyklinis amžius - tai toks amžiaus tarpsnis, kuomet vaikai dar nėra visiškai suvaržyti, jie gali jaustis kur kas laisviau, nei jau į mokyklą einantys ar vyresni asmenys. „Kadangi nėra įpareigojančių mokymo planų, atkrinta spaudimas dėl rezultatų, nebent klaidinga tėvų ir auklėtojų garbėtroška jau ikimokyklinį laikotarpį paverčia priešlaikine mokykla ir taip apriboja vaiko vystymosi laisvę“ (Becker – Textor, 2001, p. 35).

Ikimokyklinio amžiaus vaikas nuolat tyrinėja pasaulį, smalsauja, išbando vis naujus dalykus. Šiuo laikotarpiu tobulėja ir vaiko kalba. A. Gučo (1990) knygoje paminėta, jog „vokiečių psichologas V. Šternas ir amerikietis M. Smitas surašė vaikų nuo 1 m. 6 mėn. iki 6 metų vartojamus žodžius ir sudarė lentelę“ (Gučas, 1990, p. 73). Pagal juos vaiko žodžių skaičius, minėtame metų intervale, padidėja nuo 22 žodžių iki 3000 žodžių. Kitų mokslininkų pastebėjimai taip pat panašūs.

⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105/asr> [žiūrėta 2020-03-03]

Žodynas pildosi, sudėtingėja sakinių struktūra, tačiau jis dar yra ne toks, kaip suaugusio žmogaus ir ne visas emocijas ikimokyklinukas gali išreikšti tik žodžiais. „Vaikas, suvokdamas muzikos kūrinį, sugeba ne tik išgyventi estetinę emociją, bet ir išreikšti ją išoriškai: mimika, pantonima, kalbos intonacija ir tempu, išraiškingais judesiais. Estetinės emocijos išoriškai pasireiškia tiek intuityviai, tiek ir sąmoningai (Katinienė, 1998, p. 91)“.

O. Monkevičienė ir kt. (2014) išskiria dvi ikimokyklinio amžiaus vaikų grupes pagal gebėjimus. Pasak jų, vaikų nuo kūdikystės iki 3 metų gebėjimai yra integralūs, o vaikų nuo 3 iki 6 metų – labiau diferencijuoti. Žinoma, toks skirstymas - sąlyginis, kadangi, pavyzdžiui, jaunesnio amžiaus vaikas gali būti pasiekęs tokį žinojimą, supratimą, kaip vyresnieji vaikai, arba vyresnis gali būti nepasiekęs savo bendraamžių lygio. Toliau apžvelgsime keletą ikimokyklinio amžiaus vaikų įgūdžių (kasdieninio gyvenimo, emocijų suvokimo) ir pažvelgsime prieš tai minėtų grupių skirtumus.

0-3 metų vaikui kasdieninio gyvenimo gebėjimas savarankiškai valgyti ir gerti iš indelio, iš pat pradžių, yra sudėtingas veiksmas. Praėjus šiek tiek laiko, vaikas tą sugeba atlikti padedamas šeimos narių arba jau savarankiškai, rodydamas veido mimikas parodo, kad nori į tualetą ar atlikti vienokį ar kitokį veiksmą. Artėjant tretiesiems metams jau pats valgo, pradeda naudoti stalo įrankius, pats nueina į tualetą, suaugusiojo padedamas apsirengia ar nusirengia ir pan. 3-6 metų vaikas valgo savarankiškai, pats nueina į tualetą, susitvarko, žino ir pasako, kad negalima imti degtukų ir kitų pavojingų daiktų, žaisdamas stengiasi saugoti save ir kitus, stengiasi vaikščioti, sėdėti taisyklingai ir t.t.

Kitas svarbus gebėjimas – emocijų supratimas ir raiška. 0-3 metų vaikas ankstyvuojau laikotarpiu geba savo jausmus (pyktį, džiaugsmą, baimę, liūdesį) parodyti mimika ir garsais, atpažįsta kitų emocijas. Kiek vėliau pradeda atpažinti ir savo emocijas, jas reikšti įvairi intensyvumu (garsiai, tyliai, ir pan.). kiek vėliau visi šie gebėjimai tobulėja, emocijos reiškiamos vis įvairesniais būdais (glostymas, kai liūdna, atstūmimas, kai nepatinka). Šešiametis jau moka apibūdinti savo jausmus, to priežastis, pradeda kalbėtis apie tai, kas gali pasijusti geriau, keisti savo elgesį, guosti kitus ir pan.

Čia paminėta keletas įgūdžių, kurių mokosi vaikai nuo pat pirmų dienų, tačiau tų gebėjimų, ikimokyklinio amžiaus vaikas, turi mokytis daug daugiau ir kiekvieną savo gyvenimo akimirką, bet kokioje situacijoje.

Žmogus, tobulėja, keičiasi, įgauna naujų žinių ir gebėjimų kiekvienas savo gyvenimo metais. Ne išimtis ir ikimokyklinio amžiaus tarpsnio vaikai. Nors tai atrodo trumpas gyvenimo tarpsnis, tačiau tai vienas svarbiausių ir sudėtingiausių žmogaus gyvenimo etapų. Per trumpą laiką žmogus mokosi visko, kas suaugusiems atrodo įprasta – kalba, rašymas, jausmų rodymas, emocijos, paprasti, kasdieniški veiksmai ir t. t.

2.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų bendradarbiavimo ypatumai

Vaiko raidą lemia daug veiksnių. Hille ir kt. (2015) juos suskirsto į biologinius, tėvų ir nuo šeimos nepriklausančios aplinkos veiksnius. Biologiniai - gali priklausyti nuo vaiko amžiaus ir genetinių veiksnių, šeimos (tėvų namų) – veikia vaiko elgesį namuose ir žinias, o nuo šeimos nepriklausančios aplinkos – vaiko raidai įtaką daro bendraamžių grupė, pedagogikos specialistai ir kiti suaugusieji, veikiantys bendraamžių grupės vaikus.

Vaikai nuo pat mažų dienų yra supami tėvų, brolių ar/ir seserų, bendraamžių, pedagogų ir pan. Su kiekvienu iš jų reikia pasirinkti tam tikrą bendravimo, bendradarbiavimo modelį.

„Vaikystės socializacija vyksta šeimoje, ir šeima yra pirmoji vaikų socialinio ugdymo institucija, kuri įtvirtina vaikui pagrindines socialines normas, parengia jį platesniam socialiniam bendravimui su suaugusiais ir bendraamžiais (Litvinienė, 2002, p. 6)“. Čia vaikas pradeda suprasti, kas yra geras, o kas blogas poelgis, yra supažindinamas su tradicijomis, elgesio normomis, socialiniais vaidmenimis, įgyja kitų žinių. Žinoma, vaikas tikrina tam tikras ribas – kas galima, o kas ne. Bendraudamas ir bendradarbiaudamas su suaugusiais jis tikisi saugumo, rūpesčio, bet tuo pačiu ir pats pajunta save kaip savarankišką asmenį. Tėvai neturėtų visuomet „primesti“ savo nuomonės, reikia atsižvelgti ir į vaiko norus, paisyti jo interesus.

Leidinyje „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“ (2014) teigiama, kad vaikui bendravimas su suaugusiais teikia teigiamas emocijas, sąlygoja prisirišimą, kadangi iš suaugusiųjų galima sulaukti pagalbos sudėtingose situacijose, vaikai juos myli, gerbia, jaučia, kad šalia yra žmogus patikimas ir mylintis žmogus. Jau šiame amžiaus tarpsnyje yra mokomasi ne tik suprasti suaugusįjį, bet, tuo pačiu, ir susikurti savo atskirą pasaulį. Galima teigti, kad vaikas turėdamas šiltus santykius su suaugusiuoju turi ir savo nuomonę, savo norus. Jis jau bando įsiklausyti į tėvų, pedagogų norus, reikalavimus, bando susitarti, kelti savo reikalavimus ir pan. Kai vaikas jaučiasi gerai šeimoje, gražiai ir gerai sutaria su tėvais, mandagumas ir visos kitos gerosios savybės, įgytos šeimoje, išsinešamos ir bendraujant su kitais suaugusiais. Tokie vaikai būna drąsesni, atviriau bendrauja su pedagogais ir pan.

Tačiau būna atvejų, kada vaikas šeimoje nejautė nė vieno iki tol išvardinto jausmo: meilės, palaikymo. Tokiu atveju, bendraujant su kitais suaugusiais, vaikui gali kilti tam tikrų sunkumų, pavyzdžiui, būti pernelyg uždaras ar nerimastingas, baikštus. Gali būti, kad vaikas bus piktas arba pernelyg stengsis visiems įtikti, kad tik gautų kažkokį pripažinimą.

Bendraudami su savo bendraamžiais, vaikai gali jaustis lygiaverčiu, kadangi visus sieja panašūs iššūkiai, atradimai, noras viską pažinti ir išbandyti. Būdami kartu jie mokosi vieni iš kitų, domisi vieni kitais, dalinasi, guodžiasi, sprendžia iškilusius konfliktus ir t.t. Dažniausiai tai

vyksta per žaidimą. Buvimas su panašaus amžiaus vaikais, taip pat moko užmegsti draugystes, žaisti bendrus žaidimus (bendrystės jausmas), derinti savo norus ir interesus, keistis nuomonėmis ir pan.

A. Juodaitytė (2003) teigia, kad „suprantant vaikų mokymą(si) tradiciškai, vaikų (3-6 m.) sąveika su daiktais dažnai būna priskiriama žaidybinio pobūdžio veiklai (Juodaitytė, 2003, p. 292)“. Tačiau vaikai, per daiktų pažinimą, suvokia ne tik tų pačių daiktų paskirties įvairovę, jų panaudojimo galimybes, eksperimentuoja, plėtoja jų funkcijas, bet, bendrauja su bendraamžiais. Vaikai bendrauja daiktų dėka. Jie jais gali dalintis, jų dėka susipažinti, dalintis savo patirtimis, žiniomis ir išvalgomis.

„Ikimokyklinio amžiaus (3-6 m.) vaikas beveik visą laiką praleidžia žaisdamas. Net rimtuose darbo uždaviniuose, kuriuos vaikui paveda suaugusieji, jis tuojau randa žaidimo elementų, kurie darbą pajvairina ir daro įdomesnę (Gučas, 1990, p. 92)“. Žaidžiant ne tik kaupiamas patyrimas ar tobulinami įgūdžiai, pamėgdžiojami suaugusiųjų veiksmai, bet ir lavina savo psichines ir fizines funkcijas, įgyja daugiau dalykinių žinių, kurios jam bus reikalingos ateityje.

R. Žukauskienė (1996) taip pat pripažįsta, jog žaidimas ypač svarbus vaiko raidai, jo socializacijai. Ji teigia, jog „ankstyvoje vaikystėje vyrauja du žaidimų tipai: socialinis ir vaidmeninis žaidimas, kuriais vaikai tobulina savo socialinius sugebėjimus ir išmėgina save įvairiuose vaidmenyse (Žukauskienė, 1996, p. 192)“. Yra nurodomos 6 socialinio žaidimo rūšys: neužimtas žaidimas (tada, kai vaikas nesusijęs su kitais vaikais, pasyviai stebintis ir aplinkui vaikstantis be jokio tikslo), nuošalus žaidimas (šiuo atveju vaikas taip pat nesusijęs su kitais vaikais, tačiau žaidžia vienas, o jo pagrindinis tikslas – žaisti su žaislais), stebėtojo žaidimas (čia vaikas jau gerokai aktyvesnis, jis stebi kitus, dažnai komentuoja ar juokiasi iš to, ką mato), paralelinis žaidimas (čia vaikai sugeba žaisti su tais pačiais žaislais, įsitraukti į tokią pat veiklą vienas šalia kito ar netoliese, tačiau jie nepriklauso vienas nuo kito, nesąveikauja), asociatyvus žaidimas (vaikai žaidžia vienas šalia kito, daug bendrauja, rodo savo pasiekimus bei keičiasi žaislais), žaidimas bendradarbiaujant (vaikai įsitraukia į sudėtingą socialinę veiklą, keičiasi vaidmenimis, turi bendrų tikslų, kuria taisykles, išskiria lyderius ir t.t.).

Vaidmeninis žaidimas pasižymi lankstumu, todėl jis puikiai tinka skirtingų fizinių ir protinių sugebėjimų vaikams. Vaikas gali tiesiog sugalvoti kokią nors istoriją ir ją vaidinti su savo žaislais. Žinoma, kur kas geriau, kai tai daroma su kitais vaikais. Vaidmenų žaidimai „<...> padeda mokytis įvairių vaidmenų, išreikšti savo baimes ir fantazijas, moko bendrauti vienus su kitais (Žukauskienė, 1996, p. 196)“.

Žaidžiant žaidimus atsiranda ne vien tik bendrumas, tačiau pastebima daugiau skirtumų tarp berniukų ir mergaičių. Monkevičienė ir kt. (2015) pastebi, kad berniukai kur kas dažniau nei

mergaitės naudoja kitus varžantį žaidimo stilių kaip, pavyzdžiui, rodo valdžią ir jėgą, naudoja daugiau komandų, dažniau rizikuoja ar bando padaryti poveikį kitam ir pan. Tuo tarpu, mergaitės kur kas dažniau nei berniukai naudoja suteikiančią galimybių, teisių žaidimo stilių, pavyzdžiui, retai naudoja jėgą, stengiasi bendrauti, susitarti, bendrauja sudėtingesne kaba ir pan.

Ikimokyklinio amžiaus vaiko tarpsnis kupinas naujų atradimų, ieškojimų ir eksperimentų kiekviename gyvenimo žingsnyje. Ne išimtis ir bendravimas bei bendradarbiavimas su aplinkiniais (šeima, pedagogais, kitais vaikais, bendraamžiais). Tai daro didelę įtaką tolimesniam vaiko gyvenimui. Bendravimas, bendradarbiavimas, komunikacija ugdo vaiko socialines kompetencijas. Jis pradeda labiau suvokti save, savo vaidmenį šeimoje, bendruomenėje, draugų tarpe, mokosi spręsti savo problemas, padėti kitiems. Viena pagrindinių vaiko bendravimo ir bendravimo formų - žaidimas.

3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO INSTITUCIJOS PEDGOGŲ, TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO ASPEKTAI

3.1. Bendradarbiavimo samprata

Ikimokyklinio ugdymo įstaigą lanko daug įvairių vaikų, todėl įstaigai, pedagogams, tėvams turi rūpėti siekti bendrų tikslų. Tai padaryti galima tik sklandžiai bendradarbiaujant tarpusavyje. Bendradarbiavimas gali pagerinti ugdymo(si) kokybę, socializaciją, paskatinti pozityvią vaikų raidą.

Bendradarbiavimo sąvokų galime rasti įvairių, pavyzdžiui, bendradarbiavimas, tai „<...> bendravimas, kurio metu asmenys padeda tenkinti vienas kito poreikius (Emeljanovas ir kt., 2011, p. 5)“ arba bendradarbiavimas, tai „gebėjimas dirbti komandoje, siekiant bendrų tikslų“⁷. Kad bendradarbiavimas yra bendrų tikslų (ar tikslo) siekimas sutinka ir G. Butkienė bei A. Kepalaitė (1996).

Pasak Vaicekauskienės (2003), bendradarbiavimas apibrėžiamas kaip socialinės sąveikos (lot. atitikmuo – „interakcija“) forma, kuri naudojama siekiant:

1. Organizuoti bendrą partnerių veiklą ir derinti bendrus veiksmus, vienyti individualias pastangas.
2. Plėtoti socialinius bendradarbiavimo ir pagalbos santykius. Šiuo atveju partneriai bendraudami daro vieni kitiems įtaką, vieni kitus keičia.

Bendradarbiaudami žmonės pažįsta vieni kitus, tarp jų atsiranda tarpusavio bei socialinis supratimas bei pažinimas. Jie keičiasi ne tik reikalinga, kasdienine informacija, patirtimi, bet ir tarpusavio poveikiu.

M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė (2000), taip pat, teigia, kad bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas. Pasak autorių, abi šios formos viena kitą papildo ir lemia, kadangi, norint išugdyti bendravimo kultūros pagrindus, reikia tinkamai išaiškinti, kas yra bendradarbiavimas.

Nors bendravimą autorės vadina bendradarbiavimo pagrindu, tačiau, pasak jų, vien tik bendravimas neužtikrina bendradarbiavimo. Bendradarbiavimas kur kas daugiau nei fizinis buvimas kartu su kitais, pokalbiai, dalijimasis medžiaga ar kokia nors pagalba kitiems. „Bendradarbiauti ir dirbti tik būnant vienoje grupėje – skirtingi dalykai, nes asmenys tik

⁷ https://prezi.com/maf_ulrrcugm/bendradarbiavimo-samprata/ [žiūrėta 2020-01-03]

dirbdami vienoje grupelėje gali dirbti gali dirbti ir atskirai, siekdami to paties tikslo, o „bendradarbiavimas reiškia, kad dirbama išvien taip, jog grupės laimėjimas yra svarbesnis už pavienio mokinio rezultatą <...> (Teresevičienė ir Gedvilienė, 2000, p. 38)“.

Pasak R. Kontautienės (2006) bendravimas ir bendradarbiavimas ugdymo įstaigoje vyksta įvairiais lygmenimis, pavyzdžiui, tarp pedagogo ir ugdytinio, pedagogo ir administracijos, pedagogo ir ugdytinio tėvų ir pan.

Pasak R. Malinausko „bendravimas ir bendradarbiavimas - žmogaus gyvenimo būtinybė. Be jo nėra ir sociumo (žmonių bendrijos, sąveikaujančios pagal informacijos keitimosi, veiksmų koordinavimo principą) gyvenimo: sociumo gyvenimo darna priklauso nuo bendravimo ir bendradarbiavimo kultūros (Malinauskas, 2000, p.133)“. Jis taip pat pabrėžia, kad asmeniui reikia ne vien tik tam tikro kontaktų skaičiaus, bet svarbu ir bendravimo bei bendradarbiavimo kokybė. Ne ką mažesnis ir pedagogo vaidmuo. Jam atitenka svarbi užduotis – ugdytinio integratoriaus į visuomenę vaidmuo.

O. Jacikevičienė (2001) pastebi, kad bendravimas ir bendradarbiavimas yra vienas iš pagrindinių ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo tikslų. Vaikai ikimokyklinėje įstaigoje tampa tam tikros bendraamžių bendruomenės nariais, nuolat vieni kitus mato (ne tik save), jie pratinasi prasmingai būti šalia vienas kito, bendradarbiauti. Užmegzdami ryšius su vienmečiais ir suaugusiais, vaikai tobulina savo socialinius gebėjimus. Be visa to, bendradarbiavimas mažose grupėse yra puiki priemonė ne tik kūrybiniais sprendimams, turimų žinių įtvirtinimui, bet ir gebėjimų lavinimui.

Kalbant apie bendravimą ir bendradarbiavimą, nereikia pamiršti ir įtraukiojo ugdymo principų ir esmės – kokybiškas ugdymas (-asis) visiems dalyviams, kiekvieno vaiko vienodos vertės pripažinimas ir pagalba, leidimas kiekvienam mokytis individualiu tempu pagal jo galimybes interesus ir poreikius. Būtent todėl didelį dėmesį turėtumėme kreipti į bendravimą bei bendradarbiavimą su vaikais, turinčiais specialiųjų poreikių. Pasak mokslininkės V. Vaicekauskienės (2003), „bendradarbiavimo problema ypač aktuali ugdant neįgalų vaiką, kuriam dėl negalios kyla patyrimo ir bendravimo sunkumų“⁸. Ji pabrėžia, kad jeigu vaikas turi ne tik fizinę, tačiau ir sutrikusio intelekto negalią, tai viena iš svarbiausių tokio asmens ugdymo priemonių yra geras bendravimas su suaugusiais, bendraamžiais ir kita aplinka.

L. Miltenienė (2005), bendradarbiavimą, tenkinant vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius, apibūdina taip: „<...> komandos narių bendra veikla planuojant, sprendžiant problemas, ieškant bendro problemų sprendimo ir siekiant specialiųjų ugdymosi poreikių

⁸ <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367178786663/J.04~2003~1367178786663.pdf> (žiūrėta 2020-05-12)

tenkinimo efektyvumo“⁹. Tokio bendradarbiavimo pagrindą bent 5 elementai: komandos narių nuolatinė sąveika/interakcija, komunikacija/bendravimas, kooperacija, koordinacija bei dalijimasis patirtimi (žinojimas).

Bendradarbiavimas yra neatsiejamas nuo bendravimo. Jeigu bendradarbiavimą mes įvardijome kaip tam tikro tikslo siekimą, tai bendravimą būtų galima įvardinti kaip vieną pagrindinių priemonių tam tikslui pasiekti. Bendravimas ir bendradarbiavimas yra neatsiejami kasdieninio darbo ikimokyklinėje įstaigoje instrumentai, tačiau bendradarbiavimo svarba ypač išryškėja ugdant specialiųjų poreikių vaikus.

3.2. Ikimokyklinio ugdymo institucijų paslaugų kokybės samprata

„Ikimokyklinio ugdymo kokybę galima vertinti keliais požiūriais: tėvų, ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikėjo, paties vaiko, vaiko raidos, kurie būdami šiek tiek skirtingi neneigia vienas kito, daro įtaką ikimokyklinio ugdymo kokybės sampratai“ .

Leidinyje „Švietimo problemos analizė“ (2012) išskiriama dvi kokybės rūšys: struktūros kokybė ir proceso kokybė. Apie struktūros kokybę sakoma, kad ši sąvoka apibūdina ikimokyklinio ugdymo sistemą ar įstaigą (ikimokyklinio ugdymo sistemos finansavimas, prieinamumas, pedagoginio personalo kvalifikacija ir jos tobulinimas, personalo darbo sąlygos, vaikų grupės dydis, vaikų, tenkančių vienam pedagogui, skaičius, fizinė aplinka, mokymo / ugdymo planas, programa). Minėtus veiksnius papildo proceso kokybė, kuri nusako, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaiga funkcionuoja kiekvieną dieną, t. y. kaip tarpusavyje sąveikauja vaikai, personalas ir vaikų tėvai. Čia pat pateikiama šių dalyvių ugdymo kokybės vertinimai ir tai, į ką jie kreipia didžiausią dėmesį.

Ikimokyklinės įstaigos personalas, dažniausiai, dėmesį kreipia ir su paslaugų kokybės teikimu sieja įvairius darbo aplinkos ypatumus (pavyzdžiui, vaikų kiekis vienam pedagogui), atlyginimo dydį, atostogas ar kvalifikacijos tobulinimo galimybes. Akcentuojami santykiai tarp kolegų, santykiai su vaikais ir jų tėvais.

Žvelgiant į vaiko raidos ypatumus, šiuo požiūriu taip pat gali būti vertinama ikimokyklinio ugdymo kokybė. Pedagogas turi puikiai žinoti kokius metodus ir kaip reikia naudoti skirtingo amžiaus vaikams (ar skirtingų gebėjimų, specialiųjų poreikių vaikams), kad šie atlieptų jų lūkesčius.

Dažnai būna, kad į vaiko nuomonę, jo vertinimus yra nekreipiamas dėmesys, tačiau tai bloga praktika, kadangi vaiko suteikiama informacija apie įstaigos maisto kokybę, bendravimą

⁹ <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367151843408/J.04~2005~1367151843408.pdf> (žiūrėta 2020-05-12)

su pedagogais ar kitais vaikais, įvairių metodų, žaidimų įvairovę, kokios erdvės lauke, kaip vyksta pamokos ir pan. galima pasinaudoti gerinant ikimokyklinio ugdymo kokybę.

Tėvai, vertindami ikimokyklinio ugdymo įstaigas, ugdymo kokybę, dažniausiai, akcentuoja aplinką, t. y. pasitikėjimas paslaugos teikėju, saugumas ir tokia aplinka, kuri tenkintų jų vaiko poreikius. Žinoma, tėvams svarbu ir paslaugų kaina, gera ugdymo programa, įstaigos darbo valandos ir pan. D. Martišauskienė ir kt. (2012) tėvų požiūrį į ugdymo kokybę atskleidė atlikdami tyrimą. Autoriai teigia, kad, kalbant apie švietimo paslaugas, pasak tėvų, švietimo įstaigose per mažai dėmesio yra skiriama meniniam ugdymui. Čia pat jie siūlo ir savo idėjas. Straipsnyje pateikiama ir daugiau informacijos apie tėvų požiūrį į ugdymo kokybę (požiūris į personalą, ugdymo kokybės samprata ir pan.).

J. Želvys teigia, kad tėvai yra „<...> pati gausiausia ir įtakingiausia tiesiogiai su mokykla susijusi, arba vidinė, interesų grupė (Želvys, 2003, p. 128)“. Pasak jo, mokyklos darbo veiksmingumas priklauso nuo tėvų dalyvavimo įstaigos veikloje. Juk tėvų grupė, dažniausiai, būna beveik du kartus didesnė už ugdytinių grupę, o ir tarp jų (tėvų) yra tokių, kurie yra įtakingų visuomenės grupių atstovai ir pan., tad ugdymo įstaigos atstovai, vadovai turėtų nemažai laiko skirti bendravimui ir bendradarbiavimui su ugdytinių tėvais.

J. Želvys (2003), remdamasis kitų mokslininkų tekstais, taip pat pastebi, kad ugdytinių tėvus, žvelgiant iš mokymo įstaigos vadovo pozicijos, galima suvokti įvairiai: kaip kliūtį, potencialius pagalbininkus, partnerius ar vartotojus. Žvelgiant į tėvus, kaip į kliūtį, galima juos laikyti (ar bent daugumą jų) abejingais vaikų auklėjimui, trukdančiais vaikų pažangai, bloginančius padėti. Tačiau į tėvus galima žvelgti kaip į potencialius pagalbininkus (pasitelkus juos kaip šaltinį, kuris gali ne tik padėti vaikams mokytis, bet ir įstaigai tinkamai organizuoti darbą) ar partnerius (užmegzti su jais lygiaverčius santykius, o ne žiūrėti kritiškai kaip į švietimo srities neprofesionalus). Žinoma, jei tėvai ugdymo įstaigą suvokia tik kaip paslaugas teikiančią organizaciją, tuomet jie atsiduria vartotojų vaidmenyje.

Ugdymo įstaigos vadovas turi būti lankstus bendraudamas ir bendradarbiaudamas su tėvais. Jis turi atsižvelgti į jų nuomones bei pastebėjimus, išklaudyti. Kartais tos nuomonės būna ir nepamatuotos, todėl vadovas turi mokėti suderinti suderinamus dalykus, o jeigu tie interesai nesuderinami, tokiu atveju, jis turi mokėti pasakyti „ne“.

J. Želvys (2003), akcentuoja galimas problemas bei klaidas, kurių reikia vengti, norint, jog tėvai sėkmingai įsilietų į mokyklos veiklą. Viena iš pirmųjų klaidų – per siaurai suprantamas tėvų įsitraukimas į ugdymo įstaigos procesus. Kitaip sakant, organizacijos atstovai dažnai išsivaizduoja, kad, tėvų įtraukimas, tai tiesiog įstaigos renginių, tėvų susirinkimų lankymas. Kita problema arba klaida – per maži mokyklos lūkesčiai, t. y. „<...> neretai manoma, kad vienišos motinos arba žemo socioekonominio statuso tėvai nepajėgs suteikti jokios pagalbos ir neįstengs

bent kiek aktyviau dalyvauti mokyklos gyvenime (Želvys, 2003, p. 130)“. Minėtas autorius išskiria ir dar kelias svarbias problemas: pedagoginio personalo pasirengimo stoka (pedagogai nesugeba sutelkti tėvų, kad visa tai praturtintų vaikų ugdymo procesą), netinkamas laiko planavimas (dėl užimtumo tėvai negali susitikti ugdymo įstaigos personalui tinkamu laiku) ir neigiama tėvų patirtis bei psichologinės nuostatos (dėl to vengiama kontaktuoti su ugdymo įstaigos personalu). Nors J. Želvys kalba apie mokyklos instituciją, tačiau visa tai tinka kalbant ir apie priešmokyklinio ugdymo įstaigas.

S. Neifachas (2007) išskiria kiekvienos ikimokyklinio ugdymo įstaigos pagrindinę vystymosi ir funkcionavimo sąlygą – tėvų ir artimiausios socialinės aplinkos atstovų pritraukimas rengiant ir įgyvendinant ugdymo programą. Tėvams ir kitiems šio proceso dalyviams tai leidžia dalyvauti organizuojant auklėjamąjį ir ugdomąjį procesą, prisidėti prie turinio sudarymo.

Susisteminius gautą informaciją iš įvairių ikimokyklinės įstaigos veikėjų (personalo, vaikų, tėvų), galima spręsti apie ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybę bei tą informaciją panaudoti gerinant įstaigos teikiamas paslaugas ir pačią ugdymo kokybę.

3.3. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo ypatumai ir formos

Neatsiejama vaiko ugdymo dalis – pedagogo ir tėvų bendradarbiavimas. „Kiekviena šeima, augindama vaiką, susiduria su pedagogu (darželyje, mokykloje). Pedagogų ir tėvų bendras siekimas išugdyti sveiką, dorą, tolerantišką, intelektualią asmenybę. <...> Būtina šeimos ir pedagogų sąveika (Litvinienė, 2002, p. 91)“.

L. Jankauskienės ir R. Rimkienės (2004) teigia, kad pedagogui svarbu susipažinti su šeimos socialine bei kultūrine aplinkomis, vaiko vystymosi ypatumais, ugdymo tradicijomis. Jis turi bendrauti su šeima, kad žinotų kuo daugiau informacijos, reikalingos kokybiškam vaiko ugdymui. Tačiau tėvai taip pat domisi savo vaikų pasiekimais, sugebėjimais, elgesiu, dorniais įgūdžiais ir pan. Todėl, tarp šeimų ir pedagogų turėtų būti abipusis ryšys – pedagogas, taip pat, turi dalintis žiniomis apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus, pasiekimus, skatinti tėvus įsijungti į ugdymo procesą.

Kadangi, kaip jau buvo minėta, yra įvairiausių šeimų, ne visos sugeba tinkamai ugdyti savo vaikus. Vienos to tinkamai nedaro, kadangi neturi tinkamų pedagoginių žinių, kitos – pasiskaitę, kitais būdais įsisavinę pedagoginę, psichologinę ar kitą su vaiko ugdymu susijusią informaciją ją naudoja netinkamai. Žinoma, yra ir tokių tėvų, kuriems vaiko ugdymas nerūpi. Visais šiais atvejais, pedagogas - pirmasis šeimos konsultantas (Litvinienė, 2002).

Su šeimomis reikia bendrauti individualiai, pasirinkti skirtingus bendradarbiavimo būdus ir formas, nes kas vienai šeimai tinka, kitai gali nepatikti ar netikti. L. Jankauskienė ir R. Rimkienė (2004), išskiria keletą galimų bendradarbiavimo su šeima būdų: neformaliuosius (skelbimų lenta, kita vaizdinė medžiaga; informaciniai laiškai; pokalbiai atvedant ar pasiimant vaiką; žinutės ir t.t.) ir formaliuosius (susirinkimai; lankymasis šeimose; tėvų ir vaikų veikla darželio bibliotekoje ir pan.).

Siekiant bendrų ugdymo tikslų, nemažai ikimokyklinių įstaigų bendradarbiavimo su šeima formų išskiria jau minėta autorė J. Litvinienė (2002). Ji išskiria tokius būdus:

1. Vaikų lankymas namuose. Pirmasis vizitas pas šeimą turėtų įvykti vaikui dar tik besiruošiant į darželį, antrasis – pradėjus lankyti. Rekomenduojama šeimą lankyti 2 kartus per metus (neskaitant prieš tai minėtų lankymų). Tuo siekiama tėvus supažindinti su gerąja šeimos auklėjimo patirtimi, ją propaguoti.

2. Individualūs pokalbiai. Juos gali inicijuoti tiek pedagogas, tiek tėvai. Tėvai gali pasipasakoti apie savo sunkumus ugdant vaiką, pedagogas taip gali parodyti, kad domisi auklėtinium, juo rūpinasi. Taip pat ugdytojas gali sudaryti sąlygas stebėti vaikus užsiėmimų metu.

3. Konsultacijos. Šis būdas iš anksto numatomas metiniame darbo plane. Tam reikia gerai pasiruošti, kalbėtis su tėvais rūpimais klausimais. Konsultacijas gali vesti skirtingi įstaigos specialistai, tėvai ir pan. Tėvai taip pat skatinami pasiruošti konsultacijai, domėtis tuo klausimu, stebėti vaikus, skaityti literatūrą ir t. t.

4. Visuotiniai tėvų susirinkimai. Jų metu tėvai supažindinami su platesniais vaikų ugdymo klausimais. Ruošiantis susirinkimui reikia įtraukti ir tėvų komiteto narius.

5. Konferencijos. Rekomenduojama rengti kas du metus. Organizuojama išnagrinėjus kurį nors darželio programos skyrių. Tikslas – skleisti gerąją patirtį pasirinkta tema. Pranešimus rašo tėvai ir pedagogai, vaikai taip pat gali būti įtraukti (pavyzdžiui, surengia parodėlę ir pan.).

6. Bendros tėvų ir vaikų šventės. Įdomiausios tėvų ir vaikų sporto šventės. Žinoma, galima rengti ir kitas, pavyzdžiui, derliaus šventę.

7. Tėvų kampelis. Šiuo būdu (skelbimų lenta ar pan.) tėvams duodamos rekomendacijos pedagoginėmis, psichologinėmis ir medicininėmis temomis.

8. Atvirų durų dienos. Tai tėvams leidžia susipažinti su vaikų gyvenimo sąlygomis, pedagogų darbo metodais, vaikų įgūdžiais, kita veikla.

9. Bibliotekėlė tėvams. Sudaryti turimos literatūros sąrašą ir rekomenduoti tėvams skaityti, tai, kas susiję su vaikų ugdymu.

10. Anketinės apklausos. Tai leidžia išsiaiškinti tėvų nuomonę įvairias vaikų ugdymo klausimais.

11. Jaunųjų motinų mokykla. Užsėmimų metu, pagal iš anksto sudarytą planą, motinos gauna įvairių teorinių žinių vaikų auklėjimo klausimais. Užsėmimus veda darželio specialistai.

12. Lektoriumai arba Tėvų universitetai. Paskaitas skaityti kviečiami patyrę tėvai ir pedagogai, kurie savo žiniomis, patyrimu gali suteikti naudingą informaciją. Turinys turi atitikti darželio auklėjamuosius tikslus.

13. Tėvų komitetų veikla. Svarbu į komitetą išrinkti autoritetingus asmenis, tačiau neapkrautus kitais visuomeniniais darbais. Komitetas sieja tėvus, darželio kolektyvą, visuomenę. Komitete sprendžiami vaikų ugdymo, ūkiniai ir kiti svarbūs klausimai.

14. Neakivaizdiniai pokalbiai. Nagrinėjami svarbūs vaikų auklėjimo klausimai. Šeimos surašo savo nuomonę vienokiu ar kitokiu klausimu į albumą, o tas albumas keliauja pas kitas šeimas. Atsakymai padeda pasisemti gerosios patirties, sukelia naujų minčių ir pan.

Taigi, bendradarbiavimo būdų ir formų yra išties daug ir įvairių, tačiau jų panaudojimas priklauso, dažniausiai, nuo paties pedagogo noro bendrauti ir bendradarbiauti. Visi paminėti būdai stiprina pedagogų, ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir tėvų ryšį, leidžia efektyviau spręsti iškilusias problemas ir, svarbiausia, leidžia užtikrinti kokybišką ugdymą(si) vaikams.

3.4. Tėvų vaidmuo auklėjant ikimokyklinio amžiaus vaikus

Šeimos yra skirtingos. Pasak L. Litvinienės (2002) jos gali skirtis, pavyzdžiui, pagal savo struktūrą (pilnos ir nepilnos, netradicinės, darnios ir nedarnios ir t. t.) ar tarpusavio bendravimo stilių (autokratinės, demokratinės, liberalios). Būtent dėl šių skirtumų ugdymo sąlygos jose tampa nevienodos.

Tėvai turėtų žinoti, kad vaiko ugdymą įtakoja daugelis veiksnių: jį supanti aplinka (draugai, šeima, pedagogai ir t.t.), ugdomoji aplinka, įgimti dalykai ir pan. Į visa tai reikia atkreipti dėmesį, stebėti vaiką, fiksuoti kaip jis elgiasi ir jaučiasi skirtingose aplinkose, skirtingose situacijose ir pan.

„Augdamas šeimoje vaikas natūraliai perima vertybes, kurios būtinos gyvenant visuomenėje, čia jis įgyja pirmuosius gyvenimo įgūdžius ir įpročius. Tėvai yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą, sėkmingą raidą“ (Bernotienė ir kt., 2015, p. 10).

Kaip jau buvo minėta, šeima, tėvai yra pirmieji vaiko ugdytojai. Jie atsakingi už vaiko sėkmingą raidą, vystymąsi ir auklėjimą, už pirmuosius jų įgūdžius bei įpročius. J. Litvinienė pastebi, kad „<...> ikimokyklinukų ugdymo procese turi vyrauti šeimos prioritetas (Litvinienė, 2002, p. 92)“. Pasak autorės, šeimos auklėjimas labiausiai veikia, būtent, ikimokyklinio amžiaus vaikus. Ikimokyklinukas nuolat stebi savo šeimą, tėvus, jų poelgius

bei emocijas. Vaikams ypatingai svarbu matyti artimųjų santykių ir elgesio teigiamus pavyzdžius, kadangi nepalankios auklėjimo sąlygos jiems daro neigiamą įtaką.

J. Litvinienė (2002) savo išleistame leidinyje, be visa ko, pateikė ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose atlikto tyrimo, kurio tikslas buvo sužinoti auklėjimo šeimoje ypatumus ir sąlygas, kai kurias išvadas. Pastebėta, kad vaikas, grįžęs iš darželio, kuriame patiria įvairiausių įspūdžių, turėtų atsidurti ramiuose namuose. Jis turi gerai pailsėti. Tam netinkama triukšminga aplinka (televizija, radijas ir pan.). Rekomenduojami ramūs žaidimai (pvz. stalo žaidimai) ir kiti užsiėmimai, tokie kaip lipdymas, piešimas ir t. t.

Tas pats tyrimas atskleidė, kad „<...> 87% tėvų domisi auklėjimo klausimais, 76,5% žiūri televizijos laidas apie šeimos problemas, lanko tėvų susirinkimus, 35% - aktyvūs susirinkimų dalyviai (Litvinienė, 2002, p. 94)“. Retai darželyje lankosi per 22% tėvų. Kaip matome, dauguma tėvų domisi auklėjimu, tačiau nemaža dalis, vis dar, yra tam apatiški.

Daugumoje šeimų yra sudaromos sąlygos tradicijoms puoselėti, tėvai vaikus moko įvairiausių buities darbų, pareigingumo, rankdarbių, skaito knygas, laisvalaikiu atžalas vedasi į kiną, teatrą ir pan. Pastebėta, kad šiais laikais, jaunos šeimos mažiau kliaunasi tradicijomis, bet apie vaikų auklėjimą sužino iš literatūros, pedagogų. Tą pastebi ir kitas mokslininkas: „Šiuolaikiniams jauniems tėvams, atrodo, būdingas naujas pareigos jausmo supratimas. Tai vienas iš tų svarbių dalykų, apie kuriuos nekalba statistika (Winnicot, 2000, p. 173)“. Pasak autoriaus, dabar tėvai, ne taip kaip senaisiais laikais, laukia vaiko, planuoja, skaito. Jie stengiasi tapti ir būti kuo geresniais tėvais.

J. Bortkevičienė (2017), taip pat, pabrėžia, kad šeima vaikui yra pati svarbiausia institucija. Ji pastebi, kad meilė ir pagarba šeimoje, jų parodymas tarpusavio santykiuose vaiką nuteikia pozityviai, t. y. jis mano, kad kaip ir jo šeimoje, taip ir už namų sienų viskas bus teigiama. Tačiau jeigu namuose dažnai kyla pykčiai, nuolat kalbama pakeltu tonu, gąsdinama ir baudžiama, tokiu atveju, vaikas visa tai gali priimti kaip normą. Gali atsitikti ir taip, kad, nors šeimoje būna ir gera atmosfera, geri santykiai, tačiau papuolęs į darželį, vaikas gali susidurti su kita realybe, pavyzdžiui, bendraamžiai gali nesidalinti žaislais, būti kitaip nedraugiški, todėl savo atžalai reikia paaiškinti, kad tai ne blogi žmonės, o, tiesiog, blogas jų elgesys. Nereikia menkinti kitų. Reikia paaiškinti.

Tėvų, šeimos vaidmuo auklėjant ikimokyklinio amžiaus vaiką yra nebejotinai svarbus. Tėvai yra tiesiogiai atsakingi, kaip jau buvo minėta prieš tai, už vaiko sėkmingą raidą, vystymąsi ir auklėjimą, už pirmuosius jų įgūdžius bei įpročius. Nuo jų tarpusavio santykių, santykių su vaiku priklauso ir jų pačių atžalos pasaulėžiūra.

3.5. Pedagogo vaidmuo ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus

Pasak L. Jovaišos, „nuo kitų profesijų mokytojo profesija skiriasi, be daugelio kitų dalykų, tuo, kad mokytojas pats yra savo darbo įrankis. Amatininkas turi kaltą ar oblių, stakles ar gražtą; net gydytojas turi paciento būklę įvertinti padedančius instrumentus ir medikamentus, kurie veikia ligonio organizmą. Mokytojas neturi nieko - tik patį save: savo žinojimą ir jausmus, išmintį ir įgūdžius, patyrimą ir vertybes. Mokytojas veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias. Todėl mokytojo asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas. Tam, kad mokytojas optimaliai naudotų save kaip savo darbo įrankį, jis, pirmiausia, turi gerai save pažinti, antra, mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias ir, trečia, nuolat rūpintis savimi: save tobulinti, ugdyti, keisti pasirinkta kryptimi“ (Jovaiša, 1995, p. 30). Būtent nuo pedagogo, jo vaidmens priklauso vaiko ugdymo kokybė, ugdymo proceso sėkmė.

Pedagogas, kaip jau minėta, turi žinoti pagrindinius vaikų poreikius ir gebėjimus, vaikų raidos, vystymosi ypatybes, turi išmanyti jų psichologiją. Be visa to, ugdytojas turi būti susipažinęs su ugdymo programa, jos keliamais reikalavimais ir tikslais.

Pedagogas turi įvairiausių vaidmenų. Tai pagalbininkas, veiklų organizatorius, skatintojas ar patarėjas, tarpininkas tarp kitų pedagogų, vaikų ir t.t. Skirtingi autoriai pateikia skirtingus skaičius, skirtingus pedagogų vaidmenis.

Dar 2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtintose Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose sakoma: „Kuriant žinių visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabarties visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti“¹⁰.

O. Monkevičienė (2004) išskiria bent dvylika ugdytojo vaidmenų. Anot jos, pedagogai turi vykdyti ir vykdo šiuos vaidmenis.

1. Aprūpinti. Turi būti pasirūpinta ugdymui reikalingomis priemonėmis, įranga, medžiagomis.

¹⁰<https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/Ministerijos%20veiklos%20ataskaitos/archyvas/forumas%20ats%2001g2.pdf> [žiūrėta 2019-12-17]

2. Palaikyti, paremti, globoti. Stebėdamas vaikus, jų veiklą, pedagogas palaiko jų sumanymus, pastangas. Esant reikalui, kai mato, jog ugdytiniui kažkas nesiseka, jį palaiko, paguodžia ir pan.
3. Skatinti, padėti, palengvinti. Šiuo atveju pedagogas skatina vaikus imtis naujos veiklos. Jis šiek tiek padeda, kai pamato, kad vaikui sunku.
4. Būti partneriu, bendradarbiauti. Pedagogas įsitraukia į vaikų veiklas, žaidimus, palaiko jų juokelius. Tuo pačiu jis juos įtraukia į aplinkos kūrimą, tvarkymąsi ir kitas veiklas. Su ugdytiniais nuolat bendraujama, su jais tariamasi įvairiais klausimais.
5. Būti patrauklių sumanymų, įdomios informacijos šaltiniu. Vaikams su tokiu pedagogu įdomu būti, kadangi jis pateikia vis naujų idėjų, įdomiai ir suprantamai atsako į dominančius klausimus ir t. t.
6. Būti partneriu, patarėju, vadovu. Vaikas visuomet kreipsis pagalbos ar patarimo, kadangi toks pedagogas ne tik padeda vaikams, tačiau ugdytiniai jį ir medžioja, kopijuoja elgesį ir pan.
7. Būti tarpininku. Pedagogas tampa tarpininku tarp vaiko ir jį supančios aplinkos, tarp jo ir kitų ugdytinių.
8. Atstovauti, ginti. Pedagogas privalo atstovauti vaiko teisėms ir jas ginti.
9. Numatyti, planuoti. Planuojama grupės ir individuali veikla.
10. Būti vadybininku, organizatoriumi. Pedagogas nuolat palaiko ryšį su šeima, mokykla, kitais specialistais.
11. Stebėti, tyrinėti, analizuoti, vertinti. Pedagogas nuolat stebi ir vertina vaikus.
12. Apmąstyti, prognozuoti. Pedagogas nuolat stebi save, apmąsto savo veiklą, pasiekimus ir nesėkmes. Jis geba numatyti kaitos kelius, naujas priemones, prognozuoti jų efektyvumą ir pan.

Pasak A. Grudžinskytės ir kt. (2009), pedagogas, ugdantis vaikų kūrybiškumą, turi būti pats kūrybiškas, originalus, lankstus ir kritiškas. Labai svarbu, kad organizuojant kūrybinį procesą, pedagogas žinias pritaikytų taip pat kūrybiškai ir praktiškai. Žinios neturi būti diegiamos mechaniškai. Pabrėžiama, kad ugdytojas turi mokėti komunikuoti. Tai lemia ne tik bendros veiklos rezultatus, tačiau taip sudaromas patogus socialinis – psichologinis klimatas, lengviau sprendžiamos iškilusios problemos ir t. t.

Taigi, pedagogas turi išties daug įvairių vaidmenų, todėl jis turi mokėti tuos vaidmenis tinkamai atlikti, būti lankstus ir pastabus. Nuo to priklauso vaikų ugdymo kokybė ir jų noras ugdytis.

4. PEDAGOGŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIS Į MENINIO UGDYMO ORGANIZAVIMĄ IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE (BENDRADARBIAVIMO ASPEKTU)

4.1. Tyrimo metodai ir organizavimas

Norint išsiaiškinti pedagogų ir tėvų požiūrį į meninio ugdymo organizavimą ikimokyklinėse įstaigose (bendradarbiavimo aspektu), tėvams, leidžiantiems savo vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigas Radviliškio rajone, bei pedagogams buvo pateiktos anketos. Reikia pabrėžti, kad anketos tėvams ir pedagogams buvo skirtingos.

Tyrimui atlikti buvo naudojamas kiekybinis duomenų rinkimo metodas. Tėvams, kaip ir pedagogams, buvo išdalinta (išplatinta) po 50 anketų. Tėvai grąžino – 30, pedagogai, taip pat, 30 anketų. Anketas sudarė įvadinė dalis (kreipimasis ir instrukcija), demografinė dalis (lytis, amžius ir kt.) bei pagrindinė dalis, kurioje pateikti tiek uždari, tiek atviri klausimai bei lentelės su vertėmis. Anketose pateiktų klausimų pagrindinis tikslas – gauti kuo išsamesnės informacijos apie tiriamąjį reiškinį.

4.2 Tyrimo duomenų analizė

Kaip jau buvo minėta prieš tai, buvo apklausiami tėvai ir pedagogai, kurie gavo skirtingas anketas (vienos skirtos specialiai tėvams, kitos - pedagogams). Pirmiausia pradėkime analizuoti tėvų pateiktus atsakymus.

Tėvų pateiktų atsakymų analizė. Buvo gauta 30 anketų – atsakymų. Atsakinėdami į pirmojoje anoniminės anketos dalyje pateiktus klausimus, respondentai atskleidė informaciją apie save (lytis, išsilavinimas, amžius ir pan.). Nustebino jau pirmas klausimas apie lytį – beveik visi atsakymai buvo gauti išskirtinai tik iš moterų, o tik du – iš vyrų. Būtų galima spręsti, kad ikimokyklinio vaiko ugdymu, dažniausiai, rūpinasi jų mamos. Vyrų šiame procese yra kur kas mažiau aktyvūs.

Respondentų amžius buvo skirtingas. Daugumos respondenčių amžius – nuo 30 iki 40 m. (18 respondentų), kiti priklauso 18 – 30 m. (8 respondentai) ir 40 – 50 m. (4 respondentai). Oficialios statistikos portalo duomenimis, „<...> Paskutiniaisiais metais moterys gimdo vis vėliau. 2012 m. vidutinis pirmą kartą pagimdžiusių moterų amžiaus vidurkis – 27 metai“. Tikriausiai todėl dauguma respondenčių yra 30 ar daugiau metų amžiaus.

Tėvų buvo klausiama ir apie jų vaikų amžių. 16 iš jų augina 5-6 metų vaikus, 10 tėvų - 4-5 metų vaikus ir 5 tėvai - 2-3 metų vaikus.

Atliekant tyrimą buvo svarbu sužinoti ir tai, kokį išsilavinimą yra įgiję apklausoje dalyvavę respondentai. 3 tėvai yra įgiję profesinį išsilavinimą, 3 – aukštesnįjį, 4 aukštąjį (kolegijoje). Daugiausiai respondentų yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą (20 asmenų).

Respondentų buvo prašoma, skaičių pagalba, sureitinguoti meninio ugdymo formas, kurios jiems atrodo svarbiausios (1 - labai svarbu, 2 – svarbu, 3 – mažiau svarbu, 4 – nesvarbu). Muziką, kaip pačią svarbiausią meninio ugdymo formą, išskyrė beveik visi atsakiusieji - 12 tėvų. Dailė, teatras, šokis surinko tik po vieną balsą manančių, kad tai jos yra svarbiausios meninio ugdymo formos. Susumavus visus vertinimus, išsiaiškinta, kad, tėvų nuomone, antra svarbiausia ugdymo forma yra šokis, trečia – dailė, o ketvirta – teatras.

Visi tėvai paminėjo, kad jų vaikai lanko muzikinius užsiėmimus (*muzikos pamokos, muzikos mokykla, dainavimas*), 3 – teatro užsiėmimus, 4 – šokio, tačiau nei vienas nepaminėjo, kad vaikai lanko dailę. Prie dailės užsiėmimų, galbūt netiesiogiai, būtų galima paminėti respondentų vardintus kitus meninio ugdymo užsiėmimus: „*darbeliai iš popieriaus, siūlų, molio*“, „*amatukų būrelis*“, „*keramikos būrelis*“. Matome, kad kaip ir prieš tai analizuotame klausime, taip ir šiame, nepralenkiama yra muzika.

Analizuojant tėvų pasisakymus į klausimą, kurio buvo prašoma įvertinti meninės veiklos svarbą vaiko gyvenime, buvo išskirtos dvi kategorijos ir 6 subkategorijos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Tėvų požiūris į meninės veiklos svarbą vaiko gyvenime.

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys ¹¹
TEIGIAMAS POŽIŪRIS	Meninė veikla – saviraiškos įrankis	<i>Mano nuomone vaikui reikia meninės veiklos, kad galėtų išreikšti save visose srityse ir kad galėtų atrasti savo pomėgius (T30)</i>
	Meninė veikla – įvairiapusio asmenybės tobulėjimo įrankis	<i>Tikiu, kad meninis ugdymas žymiai padeda asmenybės psichologinei ir intelektualiai brandai ir vystymuisi (T4)</i>
	Meninė veikla – kūrybiškumo ugdymo įrankis	<i>Mano nuomone tai yra svarbu, nes ugdo vaiko kūrybiškumą <...> (T10)</i>
	Meninė veikla teigiamai veikia vaikų emocijas	<i>Tai labai svarbu, meniniame ugdyme vaikas mokosi perteikti savo jausmus emocijas, įgyja drąsos ir pasitikėjimo (T17)</i>
	Meninės veiklos teigiamas vertinimas be jokių paaiškinimų	<i>Vertinu teigiamai (T20)</i>

¹¹ Visose lentelėse pateikiamas tik vienas pavyzdys kaip iliustracija suformuotai subkategorijai, kitos - tekste. Visas kategorijoms priskirtas subkategorijas ir jas iliustruojančias citatas galima rasti prieduose.

NEIGIAMAS POŽIŪRIS	Meninė veikla neatitinka vaiko poreikių	<i>Blogai, vaikui visai neįdomu (T1)</i>
-----------------------	---	--

Matome, kad, kaip ir kalbant apie daugelį gyvenimo situacijų, taip ir tėvų pasiteiravus jų nuomonės apie meninės veiklos svarbą vaiko gyvenime, buvo išsakytas tiek teigiamas, tiek neigiamas požiūris. Analizuojant teigiamus atsiliepimus, buvo išskirtos keturios subkategorijos. Tėvai pabrėžia, kad meninė veikla vaikui tampa puikiu saviraiškos įrankiu (*„Labai svarbi saviraiškos priemonė (T16)“*; *„<...> leidžia save išreikšti jam priimtinausiu būdu (T11)“*). Priimtinausiu būdu save išreikšti gali, tikriausiai, daugelis vaikų, kadangi tiek meninių veiklų įvairovė, tiek tų veiklų atlikimas, būdai, taip pat, labai skirtingi.

Meninė veikla gali tapti ir įvairiapusio asmenybės tobulėjimo įrankiu. Tėvai mano, kad meniniai užsiėmimai lavina ne tik meninius, bet ir kitus vaiko gebėjimus ir savybes (*„<...> komunikabilumą, o muzika taip pat lavina ir matematinius gebėjimus, kurie bus svarbūs vėliau mokantis mokykloje(T10)“*; *„muzika lavina klausą, ritmą, vaizduotę, dailes darbeliai lavina pojūti, fantazija, vaizduotę (T)“*).

Trečiojoje subkategorijoje (*„Meninė veikla – kūrybiškumo ugdymo įrankis“*) pateikti teiginiai akcentuoja kūrybiškumą, tačiau, verta pabrėžti tai, kad nors respondentai ir išskiria šią meninio ugdymo detalę (*„Vertinu labai teigiamai. Tai skatina kūrybiškumą, saviraišką (T)“*), tačiau platesnių paaiškinimų, kaip tas kūrybiškumo ugdymas pasireiškia, nepateikia.

Respondentai pabrėžė, kad meninė veikla teigiamai veikia jų vaikų emocijas, būdo savybes (*„Iš anksto ugdyti pastebimus gabumus, vaikas jaučiasi ypatingas, kai jam kažkas sekasi. Bet koks meninis gabumas ramina, kaip dabar muzika (T18)“* arba *„Labai gerai, vaikui leidžia nusiraminti, susikaupti, išmoksta klausytis kito vaiko ar suaugusiojo (T3)“*). Matome, kad per meną, kūrybą galima ne tik reikšti savo emocijas, tačiau tas emocijas ir kitaip valdyti. Meninius užsiėmimus galime vertinti kaip terapiją.

Kategorija „Neigiamas požiūris“ stebina tuo, kad tik vienas respondentas apie vaiko meninį ugdymą pateikė neigiamą atsakymą (*„Blogai, vaikui visai neįdomu (T1)“*). Galbūt, vaikui tikrai neįdomu, tačiau, tokiu, atveju, galima mėginti jį leisti į kitus meninės veiklos užsiėmimus ir pan.

Labai svarbu, kad tėvai mato meninio ugdymo naudą jų vaikams. Taip pat, reikia paminėti, kad iš tėvų atsakymų matosi, jog jie bendrauja su savo vaikais, domisi jų veikla ir pastebi, kaip tai veikia jų vaiką, pamato, kaip jie išmoksta perteikti savo emocijas per kūrybą

ir t. t. Netgi buvęs vienas neigiamas vertinimas („*Blogai, vaikui visai neįdomu*“) parodo, kaip jau buvo minėta, domisi savo vaiku.

Vienu iš anketos klausimų buvo norima sužinoti, ar vaikai noriai eina į meninio ugdymo užsiėmimus. Analizuojant šį klausimą buvo sudarytos 2 kategorijos ir 5 subkategorijos (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Priežastys, skatinančios ir kliudančios meninio ugdymo užsiėmimo lankymą.

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
PRIEŽASTYS, SKATINANČIOS LANKYTI MENINIO UGDYMO UŽSIĖMIMUS	Pedagogo asmeninės savybės	<i>Taip, vaikas eina su dideliu noru į muzikinius užsiėmimus, o jį skatina puiki muzikos mokytoja, jos paprastumas, įdomių muzikinių žaidimų, užduotėlių parinkimas pamokėlės metu (T3).</i>
	Bendravimo poreikis su bendraamžiais	<i>Patinka, nes užsiėmimus lanko bendraamžiai, su kuriais gali bendrauti (T26)</i>
	Patinkanti meninė veikla	<i>Noriai. Nes labai mėgsta dainuoti ir daryti įvairius darbelius (T9)</i>
PRIEŽASTYS, KLIUDANČIOS LANKYTI MENINIO UGDYMO UŽSIĖMIMUS	Fizinis nuovargis	<i><...> jei atsitinka taip, kad nebenori, tai tada kai būna didesnis krūvis nuovargis (T18)</i>
	Vaiko pasirinkimai	<i>Į muzikos užsiėmimus eina noriai, nes patinka groti visais instrumentais, dainuoti nelabai (T16)</i>

Aptariant pirmąją subkategoriją („*Pedagogo asmeninės savybės*“), tėvai įvardija tai, kad viena iš pagrindinių priežasčių, skatinančių jų vaikus eiti į meninio ugdymo užsiėmimus yra pedagogai. Akcentuojamas mokytojų profesionalumas, gebėjimas tinkamai bendrauti su vaikais, jų padrąsinimo ir paskatinimo svarba („*Manau mokytojos padrąsinimas ir paskatinimus, kiekvieno vaiko asmenybės atpažinimas ir toleravimas leidžia vaikams pajusti sėkmę ir malonumą (T4)*“), mokėjimas sudominti veiklomis („*<...> patinka mokytojai, bei atliekamos užduotėlės (T29)*“). Vaikų norą užsiimti menine veikla parodo ir tai, kad net grįžę į namus, jie bando atkartoti savo pedagogo veiksmus, veiklas („*<...> taip pat namuose medžioją kaip mokytoja groja su pianinu (T17)*“). Kitas motyvas, skatinantis vaikus eiti į meninio ugdymo užsiėmimus – bendravimo poreikis su bendraamžiais. Bendravimas – vienas iš pagrindinių žmogaus poreikių. Jo dėka stiprinami socialiniai ryšiai, mokomasi, keičiamasi informacija ir pan. Kai kuriems, tai puiki proga atsidurti dėmesio centre, pasigirti, ar sulaukti pagyrų iš kitų vaikų ar pedagogų („*patinka kai pagiria už gerą darbą, patinka pasigirti rezultatu(T12)*“). Vaikui neužtenka bendrauti vien tik su tėvais ar kitais suaugusiais, jam reikia bendrauti ir su bendraamžiais („*<...> nes užsiėmimus lanko bendraamžiai, su kuriais gali bendrauti (T26)*“).

Turbūt pagrindinis veiksnys, skatinantis eiti į meninio ugdymo užsiėmimus yra patys užsiėmimai. Daugumos tėvų nuomone, vaikai noriai keliauja į užsiėmimus, kadangi jiems patinka jų lankomos veiklos (dainavimas, koncertai, grojimas instrumentais, rankdarbiai,

teatras ir t. t.) , veiklų metu atliekamos įvairios užduotys („*Eina su malonumu, laukia užsiėmimų ir noriai atlieka užduotis(T5)*“) ir pan.

Kalbant apie veiksnius, kurie lemia nenorą lankyti užsiėmimus, buvo išskirtos dvi subkategorijos. Viena jų – fizinis nuovargis. Fizinio nuovargio priežasčių gali būti įvairių, pavyzdžiui, veiklų gausa („<...> *Priežastis gali būti, kad pamokėlės vyksta jau vakarinėmis valandomis ir būna pavargusi po priešmokyklinės grupės veiklos ir nori būti namuose;(T4)*“), didelis fizinis krūvis užsiėmimų metu („*I šokių eina nelabai noriai, nes fiziškai pavargsta (T16)*“), o galbūt tai lemia ir paties vaiko sveikatos būklė. Kita subkategorija („*Vaiko pasirinkimai*“), taip pat, nėra gausi atsakymais (to priežastis – mažai respondentų paminėjo neigiamus atsakymus), tačiau pastebėta, kad viena iš priežasčių, yra nenoras lankyti tą veiklą, kuria užsiima. Tai jau lentelėje minėtas pavyzdys (T8). Gali būti, kad vaikas lanko kelis skirtingus užsiėmimus, tačiau vienas patinka, nors ir kažkas nenusiseka, o kitas – nepatinka. Viena iš atsakiusiųjų paminėjo, kad meninės veiklos užsiėmimai vaikui nepatinka, kadangi jis nesusikaupia („*Ne, nesusikaupia (T1)*“). Čia, vėl gi, gali būti įvairių veiksnių, kurie neleidžia jam susikaupiti: dėmesio sutrikimas, pedagogo nemokėjimas sudominti veikla, per mažas dėmesys ir kt. Paminėtas ir atvejis, kada vaikas nenori eiti į veiklas, kadangi jam jos nesiseka („<...> *kartais nelabai gerai jaučiasi, nes mano, kad nesiseka (T4)*“). Tokiu atveju, sprendžiant iškilusias problemas, reikia kalbėtis visoms pusėms: tėvams, pedagogams, vaikams.

Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas ir bendravimas yra viena svarbiausių sėkmingo vaikų ugdymo dalių. Norint, kad tėvai ir pedagogai puikiai vieni kitus suprastų, reikia abipusio pasitikėjimo ir žinojimo, kad vaiku yra tinkamai rūpinamasi. Todėl tėvų buvo paklausta, ar jie patenkinti darželio, kurį lanko jų vaikas, meninio ugdymo užsiėmimų kokybe ir pedagogais? Visi respondentai atsakė teigiamai. Dažniausiai buvo teigiamai atsiliepiama apie pedagogų savybes, tokias kaip jų profesionalumas („*Taip, nes pedagogai yra profesionalūs ir išmano savo darbą (T30)*“), gebėjimas bendrauti tiek su vaikais („*Taip, nes geba bendrauti ir dirbti su vaikais (T11)*“), tiek su tėvais („*Pedagogai noriai teikia informaciją, taktiškai bendrauja, vaikas taip pat labai gerai atsiliepia apie jį ugdančius meninio ugdymo pedagogus (T2)*“), sudominti vaikus veikla ir pan.

Tėvų buvo klausta: *kokios priežastys lėmė Jūsų apsisprendimą leisti vaiką į muzikos mokyklą?* Analizuojant atsakymus, matome, kad dažniausios priežastys, kodėl vaikus buvo apsispręsta leisti į muzikos mokyklą, kurias pažymėjo respondentai, buvo tėvų noras lavinti vaiko kūrybiškumą („*noras lavinti vaiko kūrybiškumą (T17)*“) ir įgūdžius („*noras lavinti vaiko muzikinį pojūtį ir įgūdžius(T23)*“). Nemažai tėvų, leisdami vaikus į ugdymo įstaigą, nori, kad lavėtų vaiko komunikaciniai gebėjimai bei ugdytųsi vaiko kalbiniai ir socialiniai

įgūdžiai („*Manome, kad tai puiki vieta vaikui ne tik tobulėti kūrybiškai, bet ir bendrauti su bendraamžiais bei lavinti kitus įgūdžius (T20)*). Matome, kad tėvams svarbus visapusiškas vaiko ugdymas, akcentuojama bendravimo, komunikavimo svarba. Buvo pastebėta ir tai, kad vaikai patys rodė norą eiti į muzikos mokyklą arba patys tėvai („*Tiesiog pačiam vaikui labai patiko dainuoti ir dalyvauti įvairioje meninėje veikloje, o Radviliškyje nėra labai didelis pasirinkimas meninių veiklų trimečiams ar panašaus amžiaus vaikams (T5)*“), pastebėję vaiko gabumus, juos ten nuvedė („*Nuo ankstyvos vaikystės pastebėjome sūnelio polinkį į muziką. Būdamas vos 2 metų norėjo dainuoti, imitavo grojimą (T10)*“).

Vos keletą tėvų apsisprendimą vesti vaikus į muzikos mokyklą nulėmė tokios priežastys kaip laisvo laiko perteklius, mažas užimtumas („*Turėjo daug laisvo laiko, todėl nusprendėme įtraukti į šią veiklą (T22)*“) arba kažkokios kitos priežastys („*Noras lavinti vaiko elgesio sutrikimą (T24)*“). Galime teigti, kad respondentai vaikus veda tikslingai, o ne tik dėl to, kad jiems nėra ką veikti.

Kitas klausimas, susijęs su muzikos mokyklos lankymu, buvo apie vaiko elgesio pasikeitimus pradėjus lankyti mokyklą. Pagrindiniai dalykai, kuriuos išsakė tėvai buvo tai, kad „*<...> pagerėjo muzikinės žinios ir gebėjimai(T3)*“, pagerėjo atmintis, pagerėjo socialiniai įgūdžiai. Jog pagerėjo vaiko komunikaciniai bei kalbiniai įgūdžiai pastebėjo dauguma apklaustųjų. Meninis ugdymas prisidėjo prie vaikų asmeninio tobulėjimo tiek muzikos srityje, tiek kitų asmeninių savybių tobulėjimo.

Tėvai, taip pat, buvo paklausti, ko labiausiai bijojote leisdami savo vaiką į darželį ar kitą ugdymo įstaigą? Nors prieš tai tėvai atsakinėdami klausimus, kuriuose pažymėjo, jog nori, kad lavėtų vaiko socialiniai ir komunikavimo įgūdžiai, ir buvo galima numanyti, kad viena iš pagrindinių baimių gali būti dėl bendravimo su kitais vaikais, pedagogais ar pan., tačiau tai nebuvo didžiausia tėvų baimė. Vos keletas tėvų išsakė nuogaštavimus, kad, galbūt, jų vaikams bus sunku bendrauti su pedagogu („*sunkiai seksis bendrauti su pedagogu (T6)*“), tačiau apie bendravimo sunkumus su bendraamžiais nieks neužsiminė. Didžiausia tėvų baimė, apie kurią dažniausiai užsiminta atsakymuose – aplinkos pakeitimas ir su tuo susiję nesklaidumai („*Bijojome, kad jis blogai jausis naujoje aplinkoje (T11)*“).

Anketos 8 klausimas skamba taip: „*Kokias pastangas dėjote, kad vaikas greičiau adaptuotųsi darželyje ar kitoje ugdymo įstaigoje mokykloje. Pagrįskite*“. Iš atsakymų galima matyti, kad tėvai, dažniausiai, bendravo su ugdymo įstaigos pedagogais, kitų vaikų tėvais bei su pačiais vaikais, stebėjo jų nuotaikas ir elgesį, o pastebėjus kažkokius negerus ženklus, apie tai kalbėjo su savo vaikais, sprendė iškilusius sunkumus. Taip pat, pažymėtina, kad kaip vienos tinkamiausių priemonių, padedant adaptuotis naujoje ugdymo įstaigoje, tėvai įvardijo ir vaiko skatinimą giriant ir įsitraukimą į veiklas kartu su vaiku. Tik keletas tėvų pasisakė, jog

kažkokių ypatingų veiksmų nesiėmė. Tad matome, kad didžioji dauguma tėvų daro viską, kad tik vaikui palengvintų adaptavimąsi naujoje vietoje.

Į klausimą „*Kaip manote, ar meninis ugdymas prisideda prie jūsų vaiko asmenybės formavimosi?*“ visi respondentai atsakė teigiamai. Kai kurie jų pabrėžė, kad tai moko tinkamo elgesio („*Manau, kad taip. Vaikas mokosi tinkamo elgesio bet kurioje situacijoje(T3)*“), patobulina komunikavimo įgūdžius („*<...> Gal priduoja drasos, bendravimo igudzių(T12)*“).

Į klausimą „*Ar grįžus iš darželio, ar muzikos mokyklos, su vaiku užsiimate kokia nors papildoma popamokine ar muzikine veikla?*“ Dauguma atsakymų patvirtina, kad namuose su vaikais vyksta papildoma veikla. Kartu su jais, yra dainuojama, šokama, klausomasi muzikos („*Klausomės muzikos ir dainuojame, šokame(T30)*“). Taip pat minimos ir tokios veiklos, kaip piešimas („*Užsiimame dėlionėmis, piešimu(T3)*“) ar vaidyba („*kartais vaidiname, parodo ką išmoko(T18)*“). Nedaug respondentų prisipažino, kad namuose su savo atžalomis papildomai sprendžia užduotis („*Papildomai namie sprendžiame užduotėles, bei savo noru klausosi ir dainuoja daineles(T29)*“) ar kitaip papildomai dirba, siekiant vaiko tobulėjimo. Analizuojant tėvų atsakymus, galima susidaryti įspūdį, kad kaip papildomą popamokinę veiklą, dauguma tėvų, įvardija tiesiog savo laisvalaikį, laisvalaikio užsiėmimus.

Keletas respondentų atsakė, kad neužsiima jokia papildoma veikla. Vienas iš jų paaiškino, kad neturi „*tam kompetencijos, bet namuose daug šokam ir dainuojam savo malonumui (T17)*“, o kitas atsakė, kad išklauso vaiko, jeigu šis pats to nori (T7).

Tėvų buvo paklausta „*Ar vaikas namuose grįžęs iš darželio ar muzikos mokyklos, jums parodo ir kartoja ką išmoko muzikos mokykloje?*“. Beveik visi nurodė, kad jų vaikai pasirodo, ko išmoko. Būna – pamoko ir tėvelius. 1 iš tėvų nurodė, kad neparodo, 1 – kad rodo, kai būna paragintas, o 4 tėvai nurodė- kad pasirodo, bet tik kartais. Vėl gi, matome, kad tėvų ir vaikų ryšys yra abipusis. Tėvai domisi vaikų veikla, o pastarieji – ja dalinasi. Pastebėjome, kad tėvai domisi vaikų veikla, bet kaip dažnai jie tai daro? Į tai padėjo atsakyti 15 anketos klausimas. Po kiekvieno užsiėmimo tuo pasidomi 16 tėvai, 1-2 kartus per savaitę – 5 tėvai, o 1-2 kartus per mėnesį – 6 tėvai.

Respondentų, taip pat, buvo klausama: „*Ar planuojate leisti vaiką į muzikos mokyklą ir ateityje? Kodėl? Pakomentuokite*“. Beveik visi atsakiusieji planuoja vaikus ir toliau leisti vaikus į ugdymo įstaigą, kadangi išvelgia tame prasmę („*Taip, nes vaikui reikia ir meninės veiklos, o muzikos pamokos puikus užsiėmimas ir savęs išreiškimas(T30)*“; „*Taip, nes jai patinka ir matome, kad nori muzikuoti bei tikime, kad muzikinė veikla padeda visokeriopai ugdytis asmenybei(T11)*“). Reikia atkreipti dėmesį į tai, jog nemaža dalis tėvų, leisdami atžalas į muzikos mokyklą, atsižvelgia į jų norus („*Jeigu muzikinis ar meninis ugdymas vaikui ir toliau patiks, tai būtinai (T5)*“; „*Greičiausiai taip, bet priklausys nuo vaiko ir jo*

pasirinkimo (T4)“). Vienas iš respondentų parodė pasitikėjimą pedagogais („*Taip, jeigu muzikos pedagogė parekomenduos, objektyviai įvertinusi mūsų vaiko sugebėjimus (T6)*“). Tai nėra retas atvejis, kadangi, tėvai dažnai, paskatinti pedagogo, kuris pastebi vaiko talentus, leidžia vaikus į meninio ugdymo užsiėmimus. Kita šio klausimo pusė – neigiami atsakymai dėl vaiko leidimo į muzikinius užsiėmimus. Tėvai planuoja nebeleisti savo atžalų į užsiėmimus, kadangi, pačiam vaikui tai neįdomu („*Ne, jam neįdomu (T1)*“) ir dėl to, kad ateityje vaiką leis į kitus užsiėmimus („*Ne, nes ateityje planuoju vaiką leisti į kitus užsiėmimus (T26)*“).

Tyrimo metu buvo bandoma išsiaiškinti, koks respondentų asmeninis požiūris apie muzikines veiklas. Visi respondentai atsakė teigiamai. Vienas iš atsakiusiųjų atkreipė dėmesį į tai, kad muzikinės veiklos būtinos kiekvienam, o muzikinės veiklos turi būti kūrybiškos ir atitinkančios vaiko amžiaus tarpsnį („*Tikiu, kad muzikinės veiklos yra būtinos kiekvienam žmogui ir ypač vaikui, augančiai asmenybei. Tačiau labai svarbu, ar tos veiklos bus kūrybiškos ir atitinkančios vaiko amžiaus tarpsnį (T4)*“). Kita respondentė pastebėjo, „*kad tinkamai parinkta muzikinė veikla vaikams padeda formuotis tam tikras vertybes, teikia teigiamas emocijas. Dainuojant, grojant, atliekant ritminius pratimus lavėja dėmesys, atmintis, protiniai gebėjimai. Dainavimas lavina dikciją, artikuliaciją, muzikinę ir fonetinę klausą. Apibendrinant – vaiko ugdomi visapusiškai, plėtėja jo akiratis (T2)*“). Tėvų atsakymai labai panašūs, jie pastebi muzikinių užsiėmimų naudą, jų poveikį komunikacijai, socializacijai ir pan.

Tėvai išsakė savo nuomonę apie ikimokyklinio muzikinio ugdymo įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą. Jie pastebi, kad pedagogas yra neatsiejama kokybiško vaiko ugdymo(si) dalis („*Mokytojas svarbus vaiko muzikinių gabumų ugdymui. Jis padeda spręsti mokymosi problemas, bendraujant galima pagerinti ugdymo procesą (T16)*“). Tėvai sutinka, kad, bendradarbiaujant su pedagogais, galima spręsti vaiko mokymo ir mokymosi problemas, ugdyti paties vaiko bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius ir t. t. Galime daryti išvadą, kad tėvai supranta bendradarbiavimo reikšmę.

Kalbant apie tai, nuo ko priklauso vaiko muzikinis ugdymas, tėvai mano, kad muzikinis ugdymas priklauso nuo įvairiausių elementų: *tėvų požiūrio į muzikinį lavinimąsi, vaiko muzikinių gabumų, pedagogo kompetencijos, mokymosi aplinkos, koncertinės veiklos.*

18 anketos klausime tėvams buvo paaiškinta, kas yra inkliuzinis arba įtraukusis ugdymas ir paprašyta išsakyti savo nuomonę apie jį. Analizuojant šio klausimo atsakymus buvo pastebėti du ryškūs nusistatymai: teigiamas ir neigiamas. Teigiamas akcentuoja tai, kad įtraukusis ugdymas yra puiki priemonė užtikrinti visiems lygias galimybes ir tuo pačiu vaikai mokomi tolerancijos ir supratimo („*Tai yra būtina, visis vaikai turi turėti vienodas ir lygias*

galimybės ugdytis. Taip pat vaikai turi žinoti ir pažinti, kad ne visis vaikai yra vienodi, tačiau visus reikia gerbti, toleruoti ir su visais reikia bendrauti(T17)“). Ir taip galvoja dauguma tėvų, kurie atsakė teigiamai. Su neigiamais atsakymais kur kas sudėtingiau. 1 respondentas atsakė, kad nesutiktų su tokiomis sąlygomis („Nesutikčiau (T4)“). Tačiau įdomi situacija matoma nagrinėjant kitus neigiamus atsakymus. Iš dalies jų galime spręsti, kad tėvai labiausiai nenorėtų leisti savo vaikų į tokias klases, kuriose yra vaikų su sutrikusiu elgesiu, sutrikusiu intelektu („Nesutikčiau, kad mano vaikas mokytųsi grupėje, kurioje yra vaikas su ryškiais elgesio sutrikimais. Iš patirties nenoriu, kad didžiąją užsiėmimo dalį vaikai stebėtų mokytojos pastangas „sutramdyti“ destruktivų elgesį. Kiti elgesio sutrikimai turi agresijos – verbalinės taip pat, apraiškų, tad kartais jokie mokymosi nevyksta vien dėl elgesio problemų (T4)“; „Manau, vaikui su specialiais poreikiais reikia daugiau dėmesio užsiėmimo metu, dėl to nukentčia kiti vaikai. O dėl rasės ir pns, nemanau, kad turėtų būti ugdomi atskirai (T29)“). Kiti tėvai taip pat akcentuoja tai, kad dėl „kitokių“ vaikų nukentėtų ugdymo kokybė, tačiau jų pačių atsakymuose pastebima ir tai, kad jie pritaria įtraukiojo ugdymo idėjai, tačiau, galima numanyti, patys vaiko į tokias klases nenorėtų leisti („Manau, kad visi vaikai turėtų turėti vienodą galimybę ugdytis vienodomis sąlygomis, bet ar norėčiau, kad mano vaikas būtų vienoje grupėje su tokiu vaiku – nežinau. Nieko prieš neturiu, tačiau galbūt nukentėtų pats ugdymas, reikėtų papildomo žmogaus prie „kitokio“ vaiko (T8)“; „Vaikai su negalia turi turėti tokias pat galimybes kaip ir sveiki, dar vaikystėje reiktų suprasti, kad visokių žmonių (sveikų ir ne) yra ir visi turi teisę ugdytis ir pramogauti. Bet dėl neįgaliam vaikui skiriamos dėmesio neturėtų nukentėti visų kitų ugdymas (T5)“). Žvelgiant į tėvų nuomonę, derėtų prisiminti, kad vaikai, dažniausiai, perima savo tėvų įsitikinimus, pažiūras ir pan., todėl svarbu, kad jie kuo tolerantiškiau ir pagarbiau kalbėtų apie kitokius asmenis nei jie patys yra, nes tokiu atveju, vaikas nuo pat mažumės galės matyti, kas yra tikra tolerancija, jaus pagarbą kiekvienam žmogui, kiekvienam gyvam organizmui. Tolerancijos ir supratimo turėtų mokytis ne tik vaikai, tačiau ir suaugę žmonės.

Paskutinis anketos klausimas tėvams skambėjo taip: *Kaip manote, ar ugdymo įstaigoje, kurią lanko Jūsų vaikas (-ai), yra sudarytos visos galimybės (aplinka, priemonės, tinkamos kvalifikacijos pedagogai ir pan.) ugdytis specialiųjų poreikių turintiems vaikams?* Tik 4 respondantai patvirtino, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra sudarytos tinkamos sąlygos, dar 7 respondantai mano tą patį, bet iš jų atsakymų (*Nežinau, nesidomėjau specialiai tokiomis galimybėmis, bet manau, kad taip; manau sudarytos; tikriausiai taip; neturiu nuomonės arba – tikriausiai?; Lankomame darželyje yra specialių poreikių vaikučių grupė, tai tikriausiai yra sudarytos it sąlygos, kadangi bendrauti su jais netenka, negaliu atsakyti tiksliau*) galima spręsti, jog tuo abejoja arba tiksliai nežino. 7 respondantai atsakė, kad nežino,

kokia yra situacija, ar sudarytos reikiamos sąlygos, ar ne. Iš atsakymų galime spręsti, kad, galbūt, nei vienas iš respondentų neturi vaikų su specialiaisiais poreikiais, todėl dauguma jų nežino apie įstaigas, į kurią veda savo vaiką, situaciją ir pasirengimą priimant specialiųjų poreikių vaikus. Kaip jau buvo minėta, šiais laikais, tokių vaikų yra beveik kiekviename darželyje, todėl apie tai turėtų žinoti kiekvienas iš tėvų.

Tėvų požiūris apie ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimą panaudojant įtraukiojo (inkliuzinio) ugdymo formas (bendradarbiavimo aspektu), patį meninį ugdymą, bendradarbiavimą su pedagogais ir pan. buvo aptartas, todėl, tęsiant darbą (tyrimą) reikia apžvelgti ir pedagogų požiūrį meninės veiklos organizavimą panaudojant įtraukiojo (inkliuzinio) ugdymo formas (bendradarbiavimo aspektu).

Pedagogų pateiktų atsakymų analizė. Šioje anketinėje apklausoje dalyvavo 30 meninio ugdymo pedagogų. Anketos buvo siunčiamos el. paštu ir per socialinius tinklalapį. Atsakinėdami į pirmąją anketos dalyje pateiktus klausimus, respondentai atskleidė informaciją apie save (lytis, amžius, išsilavinimas, pedagoginio darbo stažas, darbovietė). Pastebima, kad apklausoje dalyvavo tik moterys (100%). Todėl galima, teigti, kad pedagogų darbą ikimokyklinėse įstaigose kur kas rečiau renkasi vyrai.

Respondentų amžius svyruoja nuo 20 iki 51 ir daugiau metų. Kadangi amžiaus diapazonas gana platus, todėl į anketos klausimus atsakę žmonės buvo suskirstyti į tam tikras amžiaus grupes: 1) nuo 20 iki 30 metų (6 asmenys); 2) nuo 31 iki 40 metų (10 asmenų) ir 3) nuo 41 iki 50 metų (10 asmenų); nuo 51 ir daugiau (4 asmenys).

Atliekant tyrimą, buvo svarbu sužinoti ir tai, koks respondentų pedagoginis darbo stažas. 7 pedagogai turi nuo 1 iki 5 metų pedagoginio darbo stažą, 10 respondentų – 6-10 metų, 7 asmenys – 11-20 metų. Darbo stažą nuo 21 metų ir daugiau turi 6 pedagogai. Galime pastebėti, kad sąlyginai mažą darbo stažą turi daugiau nei pusė respondentų. Jauni darbuotojai gali kartu sus savimi atsinešti naujų idėjų, naujų darbo priemonių, jie būna „lankstesni“, tačiau vyresni darbuotojai turi patirtį, išbandytus metodus ir pan. Jauno ir vyresnio darbuotojo tinkamas bendradarbiavimas gali atnešti puikių darbo rezultatų.

Daugelis respondentų (net 25) dirba lopšelyje-darželyje, tačiau yra ir tokių, kurie dirba muzikos mokykloje (4) ar daugiafunkciniame centre (2). Kai kurie respondentai pasirinko du atsakymus, t. y. dirba ir lopšelyje-darželyje ir tuo pačiu muzikos mokykloje. Pagal respondenčių atsakymus

Didžioji dalis respondentų organizuoja muzikinę veiklą, tačiau kaip jau buvo minėta, meninį ugdymą sudaro ne tik muzika, bet ir šokiai, teatras, dailė, todėl, reikia manyti, kad meninį ugdymą pedagogai organizuoja visapusiškai, neapsiriboja vien tik muzika, ar vien tik daile. Veiklos yra viena kitą papildančios. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose vyksta daug

įvairių renginių, švenčių, kurių metu pedagogas privalo paruošti vaikus. Todėl į meninį ugdymą turi įeiti visos šios išvardintos dalys.

Dauguma pedagogų veda užsiėmimus vaikams nuo 2 -6 metų amžiaus vaikams, 18 iš jų pasisakė, jog tarp jų auklėtinių yra ir vaikų su specialiaisiais poreikiais: 12 vaikų su sutrikusia kalba, 3 – su sutrikusia rega, 6 – su sutrikusia klausa, 6 – su sutrikusiu intelektu, 4 – gabūs vaikai, turintys išskirtinių gebėjimų, 9 – su įvairiapusiais raidos sutrikimais, 4 – kitataučiai. Kaip matome, ikimokyklinio ugdymo įstaigose, iš tiesų, yra vaikų su specialiaisiais poreikiais, o kiekvieno iš jų poreikiai gali būti skirtingi, todėl būtina taikyti tiems vaikams tinkamus ugdymo, bendravimo metodus, kad šie lengviau ir greičiau įsiliėtų į bendruomenę, būtų lygiaverčiai jos nariai. Čia pedagogas vaidina ypatingą vaidmenį.

Pedagogų buvo klausama, kokiomis formomis į meninio ugdymo procesą yra įtraukiami vaikai, turintys specialiųjų poreikių. Ne vienas pedagogas paminėjo, jog siekdami sudominti ugdytinius, naudoja inovatyvius mokymosi metodus, tokius kaip inovatyvių grindų (*„naudoju interaktyvias grindis,..kompiuterines technologijas (P2)“*), kitų technologijų (*„Naujos muzikinės pateiktys, interaktyvios grindys, multimedija (P26)“*) panaudojimas ugdymo tikslais. Taip pat, ne vienas paminėjo žaidimo svarbą, darbą su logopedu, motorikos lavinimo pratimus (*„Išnaudojamos įvairios edukacinės erdvės ir priemonės. Vaikai sudominami per žaidimą(P26)“*; *„Logopedo užsiėmimai, muzikiniai žaidimai (P25)“*; *„Vaikams su spec. poreikias yra siūlomos lengvesnės dainos, dirbama daugiau su interaktyviomis užduotimis, daugiau dėmesio skiriama logopedinei ritmikai (P5)“*). Vienas iš pedagogų paminėjo, kad vaikai su specialiaisiais poreikiais veikloje dalyvauja su visais kitais vaikais (*„Specialiųjų poreikių vaikai veikloje dalyvauja kartu su visais (P15)“*), kita – jog vaikams leidžia mokytis individualiu tempu, pagal savo galimybes, poreikius ir interesus (*„Tiesiog leidžiu kiekvienam mokytis individualiu tempu, pagal galimybes, poreikius ir interesus(P8)“*). Galima pastebėti, kad, nors pedagogai prieš tai buvusį klausimą atsakė, kad ne vienas turi auklėtinių tarpe ne vieną vaiką su specialiaisiais poreikiais, paminėjo keletą metodų, kaip su jais dirba, tačiau pritrūko informacijos apie kiekvieną specialiųjų poreikių atvejį atskirai ir, pavyzdžiui, kokiu būdu buvo panaudoti inovatyvūs mokymo būdai, kaip jie pagelbėjo skirtingų sutrikimų ar gabumų turintiems auklėtiniams. Kiti metodai aptarti, taip pat labai siaurai.

Pedagogų buvo klausama ir apie jų pasiruošimą ugdyti skirtingus ugdomosi poreikius turinčius vaikus. Didžioji dauguma, iš atsakiusiųjų šį klausimą, pasitiki savo jėgomis ir mano, kad yra tinkamai pasiruošę bei gali tinkamai ugdyti minėtus vaikus. Vieni jų pabrėžia bendradarbiavimo svarbą (*„Labai svarbus yra bendradarbiavimas su vaikais ir tėveliais (P2)“*; *„<...> bendradarbiavimas su grupių auklėtojomis ir šeimomis (P28)“*;

„Manau, kad esu tinkamai pasiruošusi ugdyti skirtingus ugdymosi poreikius turinčius vaikus. Vaikai aktyviai įsitraukia į veiklą, nebūna pasyvūs. Bendradarbiauju su spec .pedagoge, logopede, ugdytinių tėvais (P26)“, kiti – patirtį, žinias, įgytas seminaruose ir pan. („Esu tinkamai pasiruošus, nes turiu darbo patirtį su klausos negalią turinčiais vaikai, daug domėjausi inkliuziniu ugdymu. (P5)“; „esu buvusi ir mokymuose ir seminaruose, kur aiškino ir mokė, kaip dirbti su vaikais, kurie turi įvairių ugdymosi poreikių (P8)“). 4 respondentai save įvertino, kaip netinkamai pasiruošusius skirtingų poreikių vaikų ugdymui. Jie paminėjo, jog trūksta žinių bei patirties („Jei ugdymo įstaigoje būtų tokių vaikų, manau, kad papildomai turėčiau dar pasidomėti apie įtraukujį ugdymą, kad tinkamai galėčiau juos ugdyti (P6)“, tačiau tuo pačiu pabrėžia, kad mokytis niekada nevēlu („Mokytis niekada nevēlu. Visada norisi įgyti daugiau reikiamų žinių savo darbui (P24)“). Kaip jau buvo minėta, nors apie įtraukujį ugdymą kalbama nemažai, tačiau jis iki šiol nėra taip plačiai naudojamas, kaip norėtūsi, bet, apžvelgdami respondentų atsakymus, galime pasidžiaugti, kad įtraukusis ugdymas tampa vis svarbesne ir suprantamesne ugdymo dalimi.

Norint būti geru pedagogu reikia ir nuolat atnaujinti savo žinias. Pedagogų buvo paklausta, kokiais būdais jie tobulina savo žinias apie įtraukujį ugdymą? Beveik visi (28) atsakė, jog dalindamiesi gerąja patirtimi su savo kolegomis ir dalyvaudami seminaruose bei mokymuose (28), tačiau tik pusė jų (15) pažymėjo, kad savarankiškai skaito literatūrą, o dar mažiau (10) – analizuoja teoriją ir ją bando pritaikyti praktikoje.

Jau ne kartą šiame darbe buvo minėta bendradarbiavimo svarba, tėvų įtraukimo į ugdymo procesus būtinybė. Sprendžiant iš pateiktų atsakymų, tėvus, dažniausiai, į ugdymo procesą bandoma įtraukti per jų dalyvavimą visuotiniuose tėvų susirinkimuose ir stengiantis, jog jie ne tik dalyvautų vaikų šventėse, tačiau ir kartu joms ruošūsi. Mažiausiai naudojami būdai, naudojami įtraukti tėvus – tėvų kvietimas dalyvauti atvirų durų dienos ir tėvų nuomonės išgavimas pasitelkiant anketines apklausas. Žinoma, kas veikia vienoje bendruomenėje, tai nereiškia, kad veiks ir kitoje. Ir atvirkščiai.

Tęsiant bendradarbiavimo temą, pedagogų buvo klausama, su kokiais sunkumais jie susiduria bendraudami ir bendradarbiaudami su ugdytinių tėvais? Į šį klausimą atsakė tik 13 respondentų. 4 atsakė, kad su sunkumais nesusiduria, o likusieji išvardino bent keletą sunkumų. Pats pagrindinis – bendradarbiavimo stoka. Pasak pedagogų, ne visi tėvai noriai bendrauja ei bendradarbiauja, kiti, net gi, ignoruoja („Ne visi tėvai noriai bendrauja, kartais sulaukiu ir ignoravimo(P10)“). Taip pat paminėta ir tokios neigiamos tėvų savybes kaip apatija („Apatišku požiūriu į auklėtojų darbą, jo naudą vaikams(P19)“), greito rezultato siekimas prie to neprisidedant („Jauni tėvai nori greito rezultato ,ir reikia įtikinti kad jie taip pat turi prisidėti prie vaiko muzikinio auklėjimo namuose (P1)“), nepagrįstos pretenzijos

(„*Nepagrįstos tėvų pretenzijos, menkas tėvų išprusimas, vaikų auklėjimas perduotas seneliams (P28)*“). Pastebima, kad bendradarbiavimo problema vis dar yra aktuali.

Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti, koks požiūris į įtraukijį ugdymą vyrauja kiekvieno pedagogo įstaigoje. Žvelgiant į respondentų atsakymus, matome, kad, ugdymo įstaigose, kuriose jie dirba, vyrauja teigiamas požiūris į inkliuzinį ugdymą: mokytojai ir mokyklų specialistai dalyvauja seminaruose inkliuzinio ugdymo tema, ugdymosi įstaigose inkliuzinis mokymas yra viena iš strateginių veiklos krypčių, pedagogai glaudžiai bendradarbiauja su ugdytinių tėvais ir tarpusavyje, didelis dėmesys skiriamas specialiųjų poreikių vaikų meniniam ugdymui ir t.t. Tik vienas respondentas paminėjo, kad jo įstaigoje mažai dėmesio skiriama meniniam ugdymui.

Pedagogai dirbdami su specialiųjų poreikių vaikais susiduria su įvairiausiais iššūkiais (10 anketos klausimas). Kaip didžiausias problemas jie įvardija mokytojų padėjėjų trūkumą, trūkstamą bendravimą tarp kolegų ir kitų tos pačios įstaigos specialistų, taip pat, bendravimo trūkumą tarp tėvų ir pedagogų. Pažymėtina, kad pedagogai atkreipia dėmesį, jog personalui trūksta metodinės medžiagos ir, vis dar, reikia kovoti su įvairiais stereotipais, susijusiais su specialiųjų poreikių vaikais.

Pedagogų buvo klausiama ir apie įstaigas, kuriose jie dirba, inventorius ir aplinkos tinkamumą patenkinant specialiųjų poreikių turinčių vaikų poreikius. Dauguma respondentų pripažino, kad jų įstaigose yra būtinos materialinės priemonės. Tik maža dalis pažymėjo, kad yra visos materialinės priemonės, o dar mažesnė dalis pasisakė, jog pas juos visiškai nėra pasirūpinta priemonėmis, reikalingomis patenkinti kai kurių specialiųjų poreikių vaikų poreikius.

Kaip ir tėvai, taip ir pedagogai, buvo paprašyti išreikšti savo nuomonę į įtraukijį ugdymą. Nuomonių buvo įvairių. Dalis pedagogų pasisakė, kad gabiems vaikams skiria daugiau laiko („*Gabiems vaikams skiriu daugiau dėmesio, stengiuosi jam duoti daugiau užduočių, skirti daugiau laiko(P4)*“). Tai, turbūt, ne pats geriausias būdas laikytis inkliuzinio ugdymo principų, kadangi, gali būti, kad dėl to visiems kitiems skiriama mažiau laiko. Su didesnių gabumų vaiku reikia dirbti, tačiau tai galima daryti papildomai, neatimant laiko iš kitų, pasitelkti į pagalbą tėvus, kurie taip pat gali užsiimti popamokine veikla ir pan. Žinoma, galbūt, pedagogas moka suderinti ugdymo priemones, metodikas ir visas ugdymo procesas būna sklandus ir tolygus.

Kalbant apie inkliuzinį ugdymą, pedagogai, taip pat, išskiria tai, kad jie stengiasi vaikus su specialiaisiais poreikiais įtraukti į bendras veiklas su kitais bendraamžiais („*Vaikus, turinčius specialiųjų poreikių stengiuosi įtraukti į bendras veiklas su kitais vaikais(P8)*“), o visa tai skatina ne tik toleranciją, bet ir padeda tokiems vaikams greičiau socializuotis

(„*Vaikus, turinčius specialiųjų poreikių, stengiuosi įtraukti į bendras veiklas su kitais vaikais (P17)*“; „*Įtraukusis ugdymas padeda specialiųjų poreikių vaikams geriau ir greičiau socializuotis, o aplinkinius skatina būti tolerantiškais (P22)*“). Taip pat, buvo pastebėta, kad įtraukusis ugdymas padeda vaiko mokymosi kokybei („*Įtraukusis ugdymas sužadina vaiko norą mokytis ir tobulėti (P7)*“). Šie ir panašūs teiginiai buvo nuolat pasikartojantys (dauguma pedagogų atsakė labai panašiai), tai tik dar kartą parodo, kad pedagogai, iš tiesų, panašiai supranta inkluzinio ugdymo principus. Jie stengiasi neišskirti vaikų, skatina tarpusavio vaikų supratimą ir toleranciją.

Žinoma, pasitaikė ir tokių (nors ir mažuma) atsakymų, kurie nieko bendra su inkluziniu ugdymu neturi, o, tiksliau, yra tokio ugdymo priešingybė („*Mažiau gabiems vaikams skiriu mažiau laiko, duodu lengvesnes užduotis (P13)*“; „*Įtraukusis ugdymas skatina atskirti bei patyčias (P30)*“). Verta paminėti, kad galvojant apie inkluzinį ugdymą, šiame darbe jau buvo kalbama apie tai, kad užduotys visiems vaikams turėtų būti duotos pagal jų gebėjimus ir galimybes, tad per sunkių užduočių davimas vaikui gali sukelti blogas emocijas, nepasitikėjimą savimi ir pan., o pernelyg atsainus pedagogo dėmesys mažiau gabiems vaikams, taip pat, gali sukelti neigiamus padarinius.

Bendradarbiavimas tarp vienos įstaigos darbuotojų yra būtinas norint užtikrinti tinkamą ir kokybišką vaiko ugdymo(si) procesą. Pedagogai buvo paklausti, kaip dažnai bendrauja su kitais ugdymo įstaigos specialistais. Dažnai arba visada su logopedu bendrauja 15 pedagogų. Antras pagal dažnumą specialistas, su kuriuo bendrauja pedagogai – specialusis pedagogas, trečias – sveikatos priežiūros specialistas, medicinos darbuotojas, ketvirtas – judesio korekcijos specialistas. Stebina, bet tuo pačiu ir atspindi visos Lietuvos situaciją, tai, kad beveik niekas nesikreipia į psichologą.

Pedagogo ir vaiko santykis yra ypatingas. Vaikui pedagogas turi kelti pasitikėjimą, būti tikru pavyzdžiu ir tuo žmogumi, į kurį galima kreiptis, norint gauti patarimą, užtarimą ir pan. Pedagogų buvo paprašyta įvertinti jų ir ugdytinių santykį. Kaip ir buvo galima tikėtis, ugdytojai su savo auklėtiniais palaiko abipusius gražius ir šiltus santykius. Pedagogai įsitraukia į vaikų veiklas, žaidimus, palaiko jų juokelius, įtraukia juos į aplinkos kūrimą, jos tvarkymąsi. Kadangi respondentai su vaikais palaiko ryšį, su jais bendrauja, tariasi ir jiems padeda, ugdytiniai su jais, taip pat, noriai bendrauja, susitikę už ugdymo įstaigos ribų – pasisveikina. Tiesa, vienas pedagogas pasisakė, kad jo vaikai vengia. Tai nėra geras ženklas pedagogui. Galbūt, vertėtų ieškoti to priežasties, įsigilinti į situaciją, kadangi užsitęsęs tokiems santykiams, emociškai gali jaustis blogai ir viena, ir kita pusė.

Norint išsiaiškinti, kokios yra stipriosios ir silpnosios įtraukiojo ugdymo pusės, pedagogų buvo prašoma jas įvardinti. Išsiskyrė keletas vienos ir kitos pusės akcentų. Daugiausiai

pedagogų, kaip stipriausią inklizinio ugdymo pusę, išskyrė tai, kad įtraukusis ugdymas padeda vaikams socializuotis („*Mažina socialinę atskirtį, padeda vaikui socializuotis (P19)*“; „*tokie vaikai gali socializuotis, tinkamai ugdytis. Nėra jokios atskirties, jaučiasi tokie pat, kaip ir kiti vaikai (P8)*“). Prie socializacijos galima būti priskirti ir atskirties mažinimą („*Įtraukusis ugdymas teikia visiems ugdytiniam vienodas ugdymosi galimybes (P2)*“). Įžvelgiama ir kitų stiprybių: komandinis darbas, dėmesys, turtingesnė mokymosi aplinka ir t. t.

Kalbant apie silpnąsias įtraukiojo ugdymo puses, pedagogais išskyrė specialistų ir reikiamų priemonių trūkumą („*mokymosi metodų ir būdų parinkimas, mokytojo padėjėjų trūkumas (P5)*“), nepakankamą pedagogų pasirengimą („*nepakankamas pedagogų pasirengimas ugdyti tokius vaikus (P10)*“), neigiamą aplinkinių požiūrį („*neigiamas aplinkos požiūris, ypač tėvų (19)*“) ir pan.

Taigi, atlikus tyrimą, galime pastebėti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymu, dažniausiai rūpinasi moterys. Tėvai (tiek vaikų mamos, tiek tėvai) yra patenkinti meniniu ugdymu ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Dauguma jų supranta bendradarbiavimo svarbą su pedagogais, įžvelgia meninio ugdymo naudą savo vaikams ir jų raidai, tačiau, pastebėta, kad jų žinios apie įtraukijį ugdymą yra gan ribotos, pvz. tėvai nežino, ar įstaigose, į kurias veda savo vaikus, yra sudarytos galimybės pilnavertiškai ugdytis specialiųjų poreikių vaikams. Dauguma jų pritaria inklizinio ugdymo idėjai, vertina jo stiprybes, tačiau vis dar yra tėvų, kurie įžvelgia neigiamas tokio ugdymo savybes, todėl nenorėtų, kad jų vaikai lankytų užsiėmimus kartu su specialiųjų poreikių vaikais. Galbūt, šiai dienai, vis dar trūksta žinių, tinkamo visuomenės švietimo inklizinio ugdymo tema bei pastangų, kurių dėka specialiųjų poreikių vaikai ir jų tėvai galėtų jaustis pilnaverčiais bendruomenės, visuomenės nariais.

Daugumos meninio ugdymo pedagogų požiūris į įtraukijį ugdymą yra teigiamas. Ugdydami vaikus jie naudoja inovatyvias mokymosi priemones ir metodus. Pedagogai pabrėžia ypatingą bendradarbiavimo svarbą su vaikais, jų tėvais, kitais ikimokyklinių įstaigų specialistais ir pan., tačiau, tuo pačiu, pripažįsta, kad čia kyla įvairių sunkumų, nesusikalbėjimų tiek su kolegomis, tiek su tėvais, kurie kartais tinkamai neįvertina pedagogų darbo, atsisako bendrauti ir bendradarbiauti ir pan. Nors dauguma meninio ugdymo mokytojų pripažįsta, kad jų įstaigose yra visos būtinos priemonės, tinkama aplinka patenkinti specialiųjų poreikių vaikų ugdymo poreikius, bet pastebima, kad norint, jog įtraukusis ugdymas būtų kokybiškas, vis dar, trūksta specialistų bei tinkamo pasirengimo dirbti su specialiųjų poreikių vaikais, kurie mokosi bendrose ikimokyklinės įstaigos vaikų grupėse su kitais vaikais. Galima teigti, kad, šiuo metu, trūksta ne tik to, bet ir tinkamos įstatyminės bazės.

IŠVADOS

1. Meninio ugdymo svarba įtraukiojoje grupėje yra ypatingai svarbi. Atsižvelgiant į vaiko specialiuosius poreikius ir pasirinkus atitinkamus metodus, priemones ir būdus, meninio ugdymo pedagogas gali padėti ugdyti socialinius gebėjimus, padėti taisyti įvairius vaiko sutrikimus, lavinti motoriką, kalbos sutrikimus, judesius, koordinaciją ir t. t.

2. Ikimokyklinio amžiaus vaiko tarpsnis, nors ir atrodo trumpas, tačiau tai vienas svarbiausių ir sudėtingiausių žmogaus gyvenimo etapų. Per trumpą laiką žmogus mokosi visko, kas suaugusiems atrodo įprasta – kalba, rašymas, jausmų rodymas, emocijos, paprasti, kasdieniški veiksmai ir t. t. Apie šio gyvenimo tarpsnio vaiko raidą yra nemažai literatūros, tačiau kalbant apie ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą (taip pat ir meninį ugdymą) ikimokyklinėse įstaigose, galima pastebėti mokslinės literatūros trūkumą. Nors tai ypatingai svarbus gyvenimo etapas, kada formuojasi vaiko gebėjimai, pasaulėžiūra ir pan., į šio tarpsnio vaiko ugdymą ikimokyklinėse įstaigose mokslininkų dėmesys kreipiamas kur kas rečiau nei priešmokyklinį ar vėlesnį vaikų ugdymą.

3. Bendravimas bei bendradarbiavimas su aplinkiniais (šeima, pedagogais, kitais vaikais, bendraamžiais) daro didelę įtaką tolimesniam vaiko gyvenimui ir jo raidai, ugdo jo socialines kompetencijas. Jis pradeda labiau suvokti save, savo vaidmenį šeimoje, bendruomenėje, draugų tarpe, mokosi spręsti savo problemas, padėti kitiems. Viena pagrindinių vaiko bendravimo ir bendravimo formų – žaidimas. Kalbant apie meninį ugdymą, verta pabrėžti, kad jis yra ne tik skirtingas (muzika, dailė, teatras (vaidyba), šokis), bet, tuo pačiu, ir integruotas, persipynęs ne tik su kitomis meninio ugdymo formomis, bet, susijęs su kitų specialistų (ne tik meninio ugdymo pedagogų) darbu (logopedas, judesio korekcijos specialistas ir pan.).

4. Ikimokyklinio ugdymo įstaigą lanko daug įvairių vaikų, todėl įstaigai, pedagogams, tėvams turi rūpėti siekti bendrų tikslų. Tai padaryti galima tik sklandžiai bendradarbiaujant tarpusavyje. Bendradarbiavimas gali pagerinti ugdymo(si) kokybę, socializaciją, paskatinti pozityvią vaikų raidą. Bendradarbiavimo formų ir būdų yra išties daug, tačiau tik tinkamai juos naudojant galima pasiekti teigiamų rezultatų.

5. Tėvai yra patenkinti meniniu ugdymu ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Dauguma tėvų supranta bendradarbiavimo svarbą su pedagogais, išvelgia meninio ugdymo naudą savo vaikams, tačiau jų žinios apie įtraukujį ugdymą yra gan ribotos. Tėvai pritaria inkluzinio ugdymo idėjai, vertina jo stiprybes, tačiau vis dar yra tėvų, kurie išvelgia neigiamas tokio ugdymo savybes. Galima teigti, kad vis dar trūksta žinių, tinkamo visuomenės švietimo

inkliuzinio ugdymo tema bei pastangų, kurių dėka specialiųjų poreikių vaikai ir jų tėvai galėtų jaustis pilnaverčiais bendruomenės, visuomenės nariais.

6. Meninio ugdymo pedagogai pabrėžia ypatingą bendradarbiavimo svarbą su vaikais, jų tėvais, kitais ikimokyklinių įstaigų specialistais ir pan., tačiau, čia kyla įvairių sunkumų, nesusikalbėjimų tiek su kolegomis, tiek su tėvais, kurie kartais tinkamai neįvertina pedagogų darbo, atsisako bendrauti ir bendradarbiauti ir pan. Pastebima, kad norint, jog įtraukusis ugdymas būtų kokybiškas, vis dar, trūksta specialistų bei tinkamo jų pasirengimo dirbti su specialiųjų poreikių vaikais, kurie mokosi bendrose ikimokyklinių įstaigų vaikų grupėse su kitais vaikais.

LITERATŪRA

1. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra. (2017). *Ankstyvojo amžiaus vaikų įtraukusis ugdymas: naujos išvalgos ir įrankiai – galutinė jungtinė ataskaita*.
2. Deniušienė O. (2006). *Muzikinės raiškos organizavimas vaikų darželyje*. Šiauliai: S. Tumėno „Šiaurės Lietuvos“ leidykla.
3. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija.(2004). *Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
4. Juodaitytė. A.(2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis-edukacinis aspektas*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
5. Gučas A. (1990). *Vaiko ir paauglio psichologija*. Kaunas: Šviesa.
6. Hille K., Evanschitzky P., Bauer A. (2015). *3-6 metų vaiko raida*. Vilnius: „Tyto alba“.
7. Katinienė A. (1985). *Muzikinis šešiamečių ugdymas*. Kaunas: Šviesa.
8. Kontautienė, R. (2006). Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje. Studijų knyga, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
9. Rinkevičius Z. (1998). *Muzikos pedagogika*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
10. Katinienė A., Vaičienė A. (2001). *Muzika vaikų darželyje*. Šiauliai: „Šiaurės Lietuvos“ leidykla.
11. Litvinienė J. (2002). *Šeima – vaiko ugdymo institucija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
12. Dobranskienė R. (2004). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
13. Vaicekauskienė V. (1993). *Neįgalių vaikų ugdytojų požiūris į bendradarbiavimą*//Socialinis darbas: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2003. Nr.1(3).
14. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. – Vilnius: Margi raštai.
15. *Oficialiosios statistikos portalas* [interaktyvus], [žiūrėta 2019-11-14]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R474#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R474#/).
16. *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [interaktyvus], [žiūrėta 2019-12-19]. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/Straipsnis/meninis-ugdymas-13983>>.
17. *Vilniaus pedagoginė psichologinė tarnyba* [interaktyvus], [žiūrėta 2019-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://vilniausppt.lt/itraukusis-ugdymas/>>.
18. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija* [interaktyvus], [žiūrėta 2019-12-17]. Prieiga per internetą:

- <https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/Ministerijos%20veiklos%20ataskaitos/archyvas/forumas%20ats%2001g2.pdf>>.
19. *Švietimo paslaugų kokybės valdymo vertinimas. Tėvų požiūris* [interaktyvus], [interaktyvus], [žiūrėta 2019-12-19]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2017~1515145548087/J.04~2017~1515145548087.pdf>>.
 20. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius, 2-asis leidimas.
 21. Želvys R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba : mokomoji priemonė*. Vilnius: Švietimo kaitos fondo biblioteka.
 22. Winnicott D. W. (2000) *Vaikas, šeima ir išorinis pasaulis*. Vilnius, Atviros Lietuvos knyga.
 23. Bortkevičienė J. (2017). *Atsakinga tėvystė : kelias į darnius tėvų ir vaikų santykius*. Kaunas.
 24. Neifachas S. (2007). *Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai*. Vilnius.
 25. Malinauskas R. (2000). *Žmonių bendravimo ir bendradarbiavimo problemos bei pedagogų socialinio rengimo būtinybė*. Pedagogika, p. 121-135.
 26. Ališauskienė S., Miltenienė L. (2018). *Inkliuzinis ar įtraukusis ugdymas: socialinių konstruktyvų interpretacijos švietimo kaitos kontekste*. Specialusis ugdymas, nr. 1 (38), p. 11-32.
 27. Dapkienė S. (1997). *Klasės auklėtojas ir auklėtinio šeima*. Šiauliai.
 28. Emeljanovas A. ir kt. (2011). *Bendradarbiavimo ypatumai kūno kultūros pamokose*. Kaunas.
 29. Vilkelienė A. (2015). *Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių meninis ugdymas: tikslai ir principai*. Pedagogika. Nr. 2. P. 239–253.
 30. Monkevičienė O. ir kt. (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas* [interaktyvus], [žiūrėta 2019-12-17]. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/Ministerijos%20veiklos%20ataskaitos/archyvas/forumas%20ats%2001g2.pdf>>.
 31. Bernotienė ir kt. (2015). *Jūsų vaikas – ikimokyklinukas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 -12 -19]. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Leidiny/ikimokyklinukas1.pdf> >
 32. *Švietimo problemos analizė* (2012). [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-03-25]. Prieiga per internetą:

- <https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/nf_2012-09_Nr_13_Ikimokyklinio-ugdymo-kokybe.pdf>
33. Gružinskytė ir kt. (2009). [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-02]. Prieiga per internetą: <<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169420574/J.04~2009~1367169420574.pdf>>
34. *Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas*. (2004). Metodinės rekomendacijos. Vilnius: švietimo aprūpinimo centras.
35. Katinienė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Šiauliai.
36. Monkevičienė O. ir kt. (2015). Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos [interaktyvus], [žiūrėta 2019-12-17]. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/tevams_ugdymo_planai/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf>
37. Žukauskienė R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius.
38. Martišauskienė D. (2012). *Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybė – vienas pedagogų veiklos profesionalumą lemiančių veiksnių* // Tiltai. Nr. 2. P.109 – 123.

PRIEDAI

Mieli tėveliai,

Esu Dovilė Pranaitytė, Šiaulių universiteto Edukologijos instituto Muzikos pedagogikos II kurso magistrantūros studijų studentė. Rašau baigiamąjį magistro darbą apie ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimą panaudojant įtraukiojo (inkliuzinio) ugdymo formas (bendradarbiavimo aspektu). Prašau atsakyti į pateiktus klausimus, Jūsų atsakymai, išsaugant anonimiškumą, bus panaudoti tik apibendrinant duomenis. Anketa anoniminė. Iš anksto dėkoju už Jūsų atsakymus (*atsakymą pažymėkite „X“ arba kitu ženklu, kita spalva. Kai kurie klausimai gali turėti ir keletą atsakymo variantų*).

Jūsų lytis: Moteris Vyras

Jūsų amžius:

- 18-30
- 30-40
- 40-50
- 50 ir daugiau

Jūsų vaiko amžius:

- 2-3
- 4-5
- 5-6

Jūsų išsilavinimas:

- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštesnysis
- Aukštasis (kolegijoje)
- Aukštasis (universitete)
- Kita.....

1. Skaičių pagalba sureitinguokite meninio ugdymo formas, kurios Jums atrodo svarbiausios (1 - labai svarbu, 2 – svarbu, 3 – mažiau svarbu, 4 – nesvarbu), SKAIČIAI NEGALI KARTOTIS:

Meninio ugdymo forma	Skaičius
Muzika	
Dailė	
Teatras	
Šokis	

2. Kokius meninio ugdymo užsiėmimus lanko Jūsų vaikas (vaikai)? Pakomentuokite.

.....

3. Kaip vertinate meninės veiklos svarbą vaiko gyvenime. Pakomentuokite.

.....

4. Ar Jūsų vaikas (-ai) noriai eina į meninio ugdymo užsiėmimus? Jeigu taip, tai kokios priežastys tai skatina, o jeigu ne – kodėl vaikui nepatinka užsiėmimai? Pakomentuokite.

.....

5. Ar esate patenkinti darželio, kurį lanko Jūsų vaikas, meninio ugdymo užsiėmimų kokybe, pedagogais? Pakomentuokite.

.....

6. Kokios priežastys lėmė Jūsų apsisprendimą leisti vaiką į muzikos mokyklą? Pakomentuokite.

.....

7. Ko labiausiai bijojote leisdami savo vaiką į darželį ar kitą ugdymo įstaigą? Pakomentuokite.

.....

8. Kokias pastangas dėjote, kad vaikas greičiau adaptuotųsi darželyje ar kitoje ugdymo įstaigoje mokykloje? Pakomentuokite.

.....

9. Kaip pasikeitė Jūsų vaiko elgsena pradėjus lankyti pamokas muzikos mokykloje? Pakomentuokite.

.....

10. Kaip manote, ar meninis ugdymas prisideda prie jūsų vaiko asmenybės formavimosi? Pakomentuokite.

.....

11. Ar grįžus iš darželio, ar muzikos mokyklos, su vaiku užsiimate kokia nors papildoma popamokine ar muzikine? veikla? Pakomentuokite.

.....

12. Ar vaikas namuose grįžęs iš darželio ar muzikos mokyklos, jums parodo ir kartuoja ką išmoko muzikos mokykloje? Pakomentuokite.

.....

13. Ar planuojate leisti vaiką į muzikos mokyklą ir ateityje? Kodėl? Pakomentuokite.

.....

14. Koks Jūsų asmeninis požiūris į muzikines veiklas? Pakomentuokite.

.....

15. Kaip dažnai domitės vaiko rezultatais? (atsakymą pažymėkite „X“)

- Po kiekvieno užsiėmimo
- 1-2 kartus per savaitę
- 1-2 kartus per mėnesį
- Nesidomiu

.....

16. Kokia Jūsų nuomonė apie ikimokyklinio muzikinio ugdymo įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą? Pakomentuokite.

17. Kaip manote, nuo priklauso vaiko muzikinis ugdymas? Pakomentuokite.

.....

18. Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje populiarėja įtraukusis ugdymas. Įtraukusis (kartais dar vadinamas „inkliuziniu“) ugdymas ne retai kitiems asocijuojasi su mokymosi sąlygų užtikrinimu sutrikimų ir negalių turintiems vaikams. Toks įsivaizdavimas yra klaidinantis. Įtraukusis ugdymas suteikia lygias galimybes visiems vaikams, nepriklausomai nuo jo pažiūrų, tautybės, lyties, rasės ir pan. Juo gali pasinaudoti ir užsieniečių vaikas, ir vaikas turintis emocinių ar elgesio sutrikimų, ir specifinių pažinimo sutrikimų turintis vaikas ir t.t. Kokia Jūsų nuomonė apie minėtą ugdymą, kuomet vienoje klasėje ar grupėje ugdomi visi vaikai vienodomis sąlygomis? Pakomentuokite.

.....

19. Kaip manote, ar ugdymo įstaigoje, kurią lanko Jūsų vaikas (-ai), yra sudarytos visos galimybės (aplinka, priemonės, tinkamos kvalifikacijos pedagogai ir pan.) ugdytis specialiųjų poreikių turintiems vaikams? Pakomentuokite.

.....

AČIŪ UŽ JŪSŲ ATSAKYMUS ☺

Mieli pedagogai,

Esu Dovilė Pranaitytė, Šiaulių universiteto Edukologijos instituto Muzikos pedagogikos II kurso magistrantūros studijų studentė. Rašau baigiamąjį magistro darbą apie ikimokyklinio amžiaus vaikų meninės veiklos organizavimą panaudojant įtraukiojo (inkliuzinio) ugdymo formas (bendradarbiavimo aspektu). Prašau atsakyti į pateiktus klausimus, Jūsų atsakymai, išsaugant anonimiškumą, bus panaudoti tik apibendrinant duomenis. Anketa anoniminė. Iš anksto dėkoju už Jūsų atsakymus (*atsakymą pažymėkite „X“ arba kitu ženklu, kita spalva. Kai kurie klausimai gali turėti ir keletą atsakymo variantų*).

Jūsų lytis:

- Vyras
- Moteris

Jūsų amžius (įrašykite):

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51 ir daugiau

Jūsų pedagoginio darbo stažas:

- 1-5 metai
- 6-10 metų
- 11 – 20 metų
- 21 ir daugiau

Kurioje įstaigoje dirbate:

- Darželyje - lopšelyje
- Muzikos mokykloje
- Dailės mokykloje
- Kita
-

1. Kokią meninę veiklą organizuojate ugdymo įstaigoje?

- Muzika
- Teatras
- Šokiai
- Dailė
- Kita.....

2. Vaikų, kuriems vedate užsiėmimus, amžius:

- 2-3
- 4-5
- 5-6

3. Ar grupėje - klasėje, su kuria dirbate, yra auklėtinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių? Jei taip, tai kokių?

- Nėra
- Yra:
- Vaikas (-ai) su sutrikusia kalba
- Vaikas (-ai) su sutrikusia rega
- Vaikas (-ai) su sutrikusia klausa
- Vaikas (-ai) su sutrikusiu intelektu
- Gabus (-ūs) vaikai, turintis (-ys) išskirtinių gebėjimų
- Vaikas (-ai) su įvairiapusiais raidos sutrikimais
- Kitatautis (-iai)
- Kita.....

4. Kaip, kokiomis formomis, į meninio ugdymo procesą įtraukiate vaikus, turinčius specialiųjų poreikių (pvz.: žaidimai, technologijos, priemonės ir pan.)? Išvardinkite.

.....

5. Kaip manote, ar esate tinkamai pasiruošę ugdyti skirtingus ugdymosi poreikius turinčius vaikus? Nuomonę pagrįskite.

.....

6. Kaip tobulinate savo žinias apie įtraukujį ugdymą?

- bendrauju su kolegomis (gerosios patirties dalijimasis)
- dalyvauju seminaruose ir mokymuose
- savarankiškai skaitau literatūrą
- analizuoju teoriją, bandau pritaikyti praktikoje
- Kita.....

7. Per kokias veiklas į ugdymosi procesą įtraukiate vaikų tėvus? Pakomentuokite.

.....

8. Su kokiais sunkumais susiduriate bendraudami ir bendradarbiaudami su ugdytinių tėvais? Pakomentuokite.

.....

9. Koks požiūris apie įtraukujį ugdymą Jūsų ugdymo įstaigoje? Pakomentuokite.

.....

10. Kokias dažniausias problemas, susijusias su specialiųjų poreikių turinčiais vaikais, pastebite mokykloje? Pakomentuokite.

.....

11. Kaip vertinate Jūsų įstaigos, kurioje dirbate, inventoriaus ir aplinkos tinkamumą patenkinant specialiųjų poreikių turinčių vaikų poreikius? Pakomentuokite.

.....

12. Kokia Jūsų nuomonė apie pedagogų požiūrį į įtraukujį ugdymą? Pakomentuokite.

.....

13. Kaip dažnai bendraujate ir bendradarbiaujate su kitais ugdymo įstaigos specialistais? Pakomentuokite.

.....

14. Kokia Jūsų nuomonė apie pedagogo ir vaiko santykį? Pakomentuokite.

.....

15. Kaip manote, kokios yra stipriosios ir silpnosios įtraukiojo ugdymo pusės? Pagrįskite.

.....

AČIŪ UŽ JŪSŲ ATSAKYMUS ☺